

COĞRAFYA

KONU ÖZETLİ SORU BANKASI

Mehmet Atahan

- › Kavramlarla Konu Özeti
- › Kazanım Odaklı Konu Testi
- › Kazandıran ÖSYM Testi
- › Kurgusal Beceri Temelli Testler
- › Kişiyeye Özel Kazanım Tarama Testi

 AHMET BURAK KARGI'dan

DETAYLI
VIDEO
ÇÖZÜMLÜ

4K
YAYINLARI

Sevgili Öğrenciler ve Değerli Öğretmenler,

"**TYT COĞRAFYA KONU ÖZETLİ SORU BANKASI**" kitabımız üniversite sınavlarındaki Temel Yeternek Testinde (TYT) Milli Eğitim Bakanlığımızın belirlediği tüm coğrafya kazanımlarına yönelik olarak karşınıza çıkabilecek soruları kolaylıkla çözebilmenizi sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu yönüyle bu kitap, Coğrafya Dersi Müfredatı ve güncel üniversite sınav sistemi göz önünde bulundurularak çok titiz bir çalışma sonunda vücut bulmuştur.

4K Yayınları olarak amacımız; hem bulunduğunuz sınıf seviyesinde yüksek bir başarı elde etmeniz hem de üniversite sınavlarında hedeflerinize ulaşmanızda sizlere yardımcı olabilmektir.

4K

1

Kavramlarla Konu Özeti bölümünde konuların temel mantığı, kazanımların tanımladığı içerik aşılmadan, özet şeklinde sade bir anlatımla sunulmuştur.

2

Kazanım Odaklı Konu Testi bölümünün odak noktasında Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar yer almakta olup bu testlerde yer alan sorular konuyu öğretici, temel kavramları sorgulayan düzeydedir.

3

Kazandıran ÖSYM Testi özellikle son yıllarda gerçekleştirilen TYT ve MSÜ sınavlarında yaşanan değişim ve dönüşümlerin analiz edilmesi sonucunda oluşturulan ve çıkmış sorulara benzer mantıkla kurgulanan sorulardan oluşturulmuştur.

4

Kurgusal Gündelik Hayat Testi temel coğrafya ilkelerinin gündelik hayattaki rolünü sorgulamayı, bilgiyi yaşam temelli problemlerde kullanabilmeyi ve muhakeme yapma yeteneğini kazandırmayı amaçlayan özgün sorulardan oluşturulmuştur.

5

Kişiyi Özel Kazanım Tarama Testi belirli bölümlerin sonunda yer alan tarama testlerini çözen öğrencilerin, test sonundaki karekodu 4K mobil uygulaması üzerinden okutarak optiğe cevaplarını işaretlemesi ve kazanım karnelerine ulaşması sağlanmaktadır. Öğrencinin sonucuna göre soru havuzumuzdan kişiyi özel Geri Kazanım Testi oluşturularak öğrencilerin eksik konularda kendilerini geliştirmesi hedeflenmektedir.

Bu kitabı, ilk sayfadan en son sayfaya kadar dikkatle okuyup soruları çözdüğünüzde artık TYT coğrafya sorularının sizin için zor ya da sürpriz sorular olmaktan çıkarak, sınavda çok aşina olduğunuz kolay sorular haline geldiğini görmüş olacaksınız.

Sevgili gençler, verimli çalışmanın ve sonuçta başarılı olmanın en önemli şartlarından biri ve belki de birincisi çalışmayı iyi bir metoda ve sisteme bağlamaktır. İşte **4K Yayınları** hazırladığı bu kitapla, sizin sistemli ve metodlu çalışmanızı sağlayarak nihai başarıya ulaşmanızı gerçekleştirebileceğinize inanmaktadır.

Sizlere sistemli ve iyi bir yöntemle çalışma olanakları sunacak olan kitabımızın başarınızda güçlü bir etken olması dileklerimizle....

Mehmet ATAHAH

Bölüm: 01 DOĞAL SİSTEMLER

Coğrafya, İnsan ve Doğa	7
Kazanım Odaklı Konu Testi	9
Kazandıran ÖSYM Testi	11
Kurgusal Beceri Temelli Test	15
Dünya'nın Şekli ve Hareketleri	17
Kazanım Odaklı Konu Testi	19
Kazandıran ÖSYM Testi	27
Kurgusal Beceri Temelli Test	31
Coğrafi Koordinat Sistemi	33
Kazanım Odaklı Konu Testi	35
Kazandıran ÖSYM Testi	41
Kurgusal Beceri Temelli Test	45
Kişiyi Özel Kazanım Tarama Testi 1	47
Harita Okuryazarlığı	51
Kazanım Odaklı Konu Testi	53
Kazandıran ÖSYM Testi	59
Kurgusal Beceri Temelli Test	63
Atmosfer ve İklim	65
Kazanım Odaklı Konu Testi	69
Kazandıran ÖSYM Testi	95
Kurgusal Beceri Temelli Test	99
Kişiyi Özel Kazanım Tarama Testi 2	101
Dünya'nın Yapısı ve Oluşum Süreci	105
Kazanım Odaklı Konu Testi	109
Kazandıran ÖSYM Testi	119
Kurgusal Beceri Temelli Test	127
Su Kaynakları, Topraklar, Bitkiler	129
Kazanım Odaklı Konu Testi	133
Kazandıran ÖSYM Testi	141
Kurgusal Beceri Temelli Test	147
Kişiyi Özel Kazanım Tarama Testi 3	149

Bölüm: 02 BEŞERİ SİSTEMLER

Yerleşmeler	153
Kazanım Odaklı Konu Testi	155
Kazandıran ÖSYM Testi	163
Kurgusal Beceri Temelli Test	165
Nüfus	167
Kazanım Odaklı Konu Testi	169
Kazandıran ÖSYM Testi	175
Kurgusal Beceri Temelli Test	179
Türkiye'de Nüfus	181
Kazanım Odaklı Konu Testi	183
Kazandıran ÖSYM Testi	187
Kurgusal Beceri Temelli Test	191
Göçler ve Ekonomik Faaliyetler	193
Kazanım Odaklı Konu Testi	195
Kazandıran ÖSYM Testi	199
Kurgusal Beceri Temelli Test	203

Bölüm: 03 KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER ve ÜLKELER

Bölge Kavramı, Uluslararası Ulaşım Hatları	205
Kazanım Odaklı Konu Testi	209
Kazandıran ÖSYM Testi	217
Kurgusal Beceri Temelli Test	219

Bölüm: 04 ÇEVRE ve TOPLUM

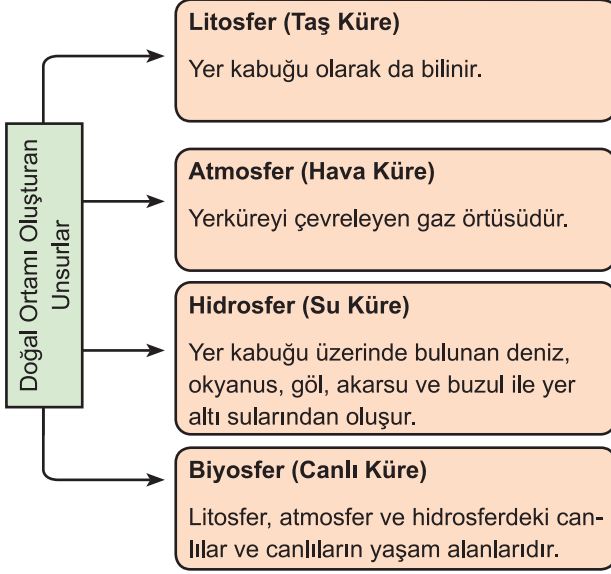
Doğal Çevre ve İnsan, Afetler	221
Kazanım Odaklı Konu Testi	225
Kazandıran ÖSYM Testi	231
Kurgusal Beceri Temelli Test	235
Kişiyi Özel Kazanım Tarama Testi 4	237

COĞRAFYA BİLİMİ: İNSAN VE DOĞA

Doğa ve İnsan Etkileşimi

İnsan ve doğal ortam arasında daima bir etkileşim vardır. Bu etkileşimler coğrafya biliminin konusunu oluşturur.

Doğal ortam dört unsurdan oluşmaktadır.

Doğa Olayı: Ağaçların yapraklarını dökmesi, havanın ısınıp soğuması, kar ve yağmurun yağması gibi olaylardır.

Beşerî Olay: İnsan, biyosferin bir unsurudur ve ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşamsal aktivitelerini devam ettirmek için tarım, sanayi, ticaret gibi birçok etkinliklerde bulunur. Bunların tümüne beşerî olay denir.

Beşerî Ortam: Beşerî olayların gerçekleştiği yaşam alanıdır.

Coğrafi Ortam: Doğal ortamlar ile beşerî ortamların birlikteliğinden oluşan en geniş yaşam alanına coğrafi ortam denir. Coğrafi ortam içerisinde hem doğal ortam insanı, hem de insan doğal ortamı etkilemektedir.

Doğanın İnsana Etkisine Örnekler:

Örnek 1:

Soğuk iklimlerde yaşayan insanlar kalın kıyafetleri tercih eder.

Örnek 2:

Çöl iklim bölgelerinde yaşayan insanlar, çöl koşullarına iyi uyum sağlamış olan deveyi, ulaşım ve taşımacılıkta kullanırlar.

İnsanın Doğaya Etkisine Örnekler:

Örnek 1:

İnsanlar, artan enerji ihtiyacını karşılamak için güneş enerjisi santralleri kurmuşlardır.

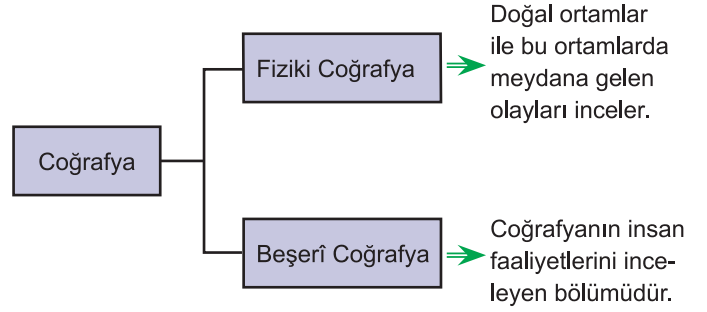
Örnek 2:

Sanayileşme ve kentleşmenin hızlı olduğu alanlarda hava kirliliğinin artması da insanın doğaya olumsuz etkileri arasında yer alır.

Bir Bilim Olarak Coğrafya

İnsan ve doğal çevre arasındaki olayları ve etkileşimleri inceleyen bilim dalına **coğrafya** denir.

Fiziki Coğrafya		Yararlandığı Bilimler
Jeomorfoloji: Yer Şekilleri Bilimi		Jeoloji, pedoloji, petrografi Jeofizik, Kimya, Fizik
Klimatoloji: İklim Bilimi		Meteoroloji, Fizik
Hidrografiya: Sular Coğrafyası		Hidroloji, Oseonografi, Limnoloji, Potamoloji, Hidrojeoloji
Biyocoğrafya: Canlılar Coğrafyası		Biyoloji, Botanik, Zooloji, Tıp
Kartografiya: Harita Bilimi		İstatistik, Geometri, Matematik, Fotogrametri

Beşerî Coğrafya	
Yararlandığı Bilimler	
Yerleşme Coğrafyası	Arkeoloji (Kazı bilimi), Tarih
Nüfus Coğrafyası	Demografi (Nüfus bilimi), İstatistik (Sayısal verileri sınıflama bilimi)
Ekonomik (İktisadi) Coğrafya	İktisat (Ekonomi)
Siyasi Coğrafya	Tarih, Uluslararası İlişkiler, İktisat (Ekonomi)
Tarihî Coğrafya	Arkeoloji (Kazı bilimi), Tarih

Coğrafya Biliminin Geçmişten Günümüze Gelişimi

Coğrafya adı, Latince'de geo (yer) ve graphein (tasvir etmek, betimlemek) kelimelerinin birleşmesiyle "**geographica**" olarak ifade edilmiştir. Coğrafya sözcüğü ilk defa milattan önce III. yüzyılda yaşamış olan Mısır'ın İskenderiye şehrindeki Erötesthenes tarafından kullanılmıştır.

İlk Çağ'da Coğrafya

- Mezopotamya, Mısır ve Doğu Akdeniz Havzası'nda yaşamış filozoflar tarafından ilk coğrafi düşünceler geliştirilmiştir.
- Bu çağda coğrafi bilgiler, gezilen yerlerin tasviri, basit planlar ve haritaların çizilmesiyle ortaya konuldu.
- **Tales, Herodot, Aristoteles ve Erötesthenes** İlk Çağ'daki coğrafya bilimine katkıda bulunan düşünürlerdir.
- Bu çağda **Amasyalı Strabon**'un yazdığı 17 ciltlik *Gegraphe* (Gegrafi) ve **İskenderiyeli Batlamyus**'un yazdığı *Geographica Syntaxis* adlı eserler önemlidir.

Orta Çağ'da Coğrafya

- Orta Çağ'da Hristiyan Batı dünyasında kilisenin baskısının etkisiyle coğrafya ve diğer bilimler gelişme gösterememiştir.
- Orta Çağ, Türk-İslam dünyasında coğrafya açısından aydınlanma çağı olarak görülmektedir.
- **El Harizmi** "**Kitap Suret el Arz**" adlı kitabında dünyanın şekli ile ilgili bilgiler vermiştir.
- **El Biruni** "**Kanun el Maksudi**" adlı kitabında dünyanın boyutları, yarı çapı, çevresi ve eksen eğikliği hakkında önemli bilgiler vermiştir.
- **Muhammet İdrisi**, dairesel bir dünya haritası çizerek iklim tiplerini anlatmış, "**Kitabu Roger**" adlı bir eseri yazmıştır.
- **İbn Batuta**, İslam dünyasının büyük kısmını ve Hindistan'ı gezerek 29 yıl süren seyahatlerini bir kitapta toplamıştır.
- **İbn Haldun**, "**Mukaddime**" adlı bir kitap yazmıştır.

Yeni Çağ'da Coğrafya

- Rönesans hareketleri Avrupa'da bilimin ve coğrafyanın gelişimini sağlamıştır.
- Bartelmi Diyaz, Vasco da Gama, Kristof Kolomb, Magellan ve Del Kano'nun yaptığı keşif gezileri ile Yeni Dünya kıtaları ve dünyanın keşfi ile ilgili yeni bilgiler edinilmiştir.

- Piri Reis, çizdiği dünya haritası ve Kitab-ı Bahriye isimli eseriyle coğrafyaya önemli katkılarda bulunmuştur.
- Katîp Çelebi'nin yazdığı Cihannüma (Dünya'nın Aynası) ve Evliya Çelebi'nin yazdığı seyahatname adlı eserler bu çağda coğrafya ile ilgili önemli bilgileri sunmuştur.

Yakın Çağ'da Coğrafya

- Coğrafya'nın metodolojisi bu çağda oluşturulmuştur.
- Fiziki coğrafyanın kurucusu kabul edilen Alman Coğrafyacı Alexander Von Humboldt, çalışmalarını "**Cosmos**" isimli eserinde toplamıştır.
- Beşerî coğrafyanın kurucusu kabul edilen Alman Coğrafyacı Karl Ritter "**Mukayeseli Genel Coğrafya**" adlı eseri yazmıştır.
- Fredrich Ratzel de Antropocoğrafya (Beşerî Coğrafya) isimli eseri yazmıştır.
- Ünlü Fransız coğrafyacı Paul Vidal de la Blache de bölgesel coğrafyanın kurucusu kabul edilmektedir.

COĞRAFYA ÖĞRENMENİN FAYDALARI

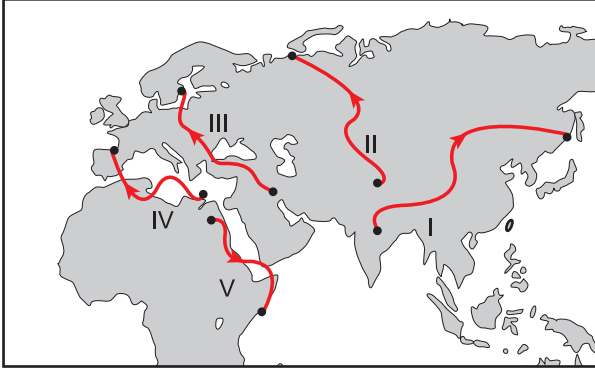
- Coğrafya, insanın çevresinde meydana gelen doğa olaylarını daha iyi anlamasını ve algılamasını sağlar.
- Coğrafya, doğal kaynakların sınırlı olduğunu anlamamızı ve tasarruf bilincinin oluşmasını sağlar.
- Coğrafya doğal afetlere karşı daha hazırlıklı ve bilinçli davranılmasını gerçekleştirir.
- Coğrafya sayesinde toplumlar yaşadıkları bölgelerin avantajlarını daha iyi değerlendirebilirler.
- Coğrafya, ekosistemlerde yaşayan diğer canlıların değerini daha iyi anlamayı ve çevrenin korunmasının önemini anlamamızı sağlar.

1 ve 2. soruyu aşağıdaki parçaya ve haritaya göre cevaplayınız.

Bir Arap gezgini hatıralarında aşağıdaki bilgileri vermiştir.

Ben Ahmet İbn Fahdlan.... Bazı şeyler her zaman olduğu gibi kalmıyor. Bir zamanlar Dünyanın en güzel şehrinde bir şairdim. Hayat kolaydı. Ben de tasasız bir yaşam sürüyordum. Ta ki ölümcül bir hata yapana dek. Çok güzel bir kadın tanıdım, ama başka bir erkeğe aitti. Kocasını kıskançlığı yüzünden beni hükümdara şikayet etti. O da beni başka bir ülkeye büyükelçi olarak gönderdi. Kuzeydeki uzak bir ülkeye... 921 tarihinde evimden ve bildiğim her şeyden uzaklaştırdım. Aylarca at üzerinde yolculuk ettim. Rumların, Bulgarların topraklarından geçerek Tuna Nehri'ni, çok engebeli Karpat Dağları'nı aşıp bir denizin kıyısına vardım. Oradan bir gemiyle daha kuzeye, daha soğuk topraklara ulaştım. Geldiğim yerler sıcaktı. Vikinglerin ülkesi ise kuzeyde olduğu için çok daha soğuk ve hava çoğunlukla sisliydi. Geçtiğim yerleri unutmamak için bir harita üzerinde gösterdim.

1. Parçaya göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- Ahmet İbn Fahdlan yaşadığı ve seyahat ettiği yerlerin klimatolojik özellikleri hakkında bilgiler vermiştir.
- Gezginin kuzeydeki uzak bir ülkeye büyükelçi olarak gönderilmesinin nedeni yanlış bir kadına aşık olmasıdır.
- Parçada jeomorfolojik durum, farklı kültürlerin yaşam alanları ve su kaynaklarına ait özelliklere değinilmiştir.
- Viking ülkesinin, gezginin geldiği yere göre daha soğuk olması coğrafyanın neden sonuç ilişkisiyle açıklanmıştır.
- Gezginin üzerinde durduğu ölümcül hata nedeniyle, doğal ortam büyük ölçüde beşerî tahribata uğramıştır.

2. Ahmet İbn Fahdlan'ın anlatımları göz önüne alınırsa yaptığı seyahat haritasındaki numaralandırılmış hatlardan hangisi üzerinde gerçekleşmiş olabilir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

- Kayaçların sıcaklık farkları nedeniyle parçalanarak çözülmesi
- Yerden ısınarak yükselen hava kütlelerinin yükseklerde soğuyarak yağış meydana getirmesi
- Savanlarda otlayan antilopların aslanlar ve sırtlanlar tarafından avlanması
- Akarsular üzerinde insanların ulaşım ve taşımacılık faaliyetlerinde bulunması

Yukarıda verilen doğal ya da beşerî olayların meydana geldiği doğal ortamlar aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I	II	III	IV
A) Biyosfer	Litosfer	Hidrosfer	Atmosfer	
B) Litosfer	Atmosfer	Hidrosfer	Biyosfer	
C) Hidrosfer	Atmosfer	Biyosfer	Litosfer	
D) Litosfer	Atmosfer	Biyosfer	Hidrosfer	
E) Atmosfer	Biyosfer	Litosfer	Hidrosfer	

4. Doğal süreçler ile oluşmuş bakır madeninin insanlar tarafından yer altından çıkarılması, kullanıma hazır hâle getirilmesi ve bakır madeninden yeni ürünler elde edilmesi süreci beşerî bir olaydır.

Buna göre,

- volkanlardan çıkan lavların soğuyarak katılaşması,
- akarsular üzerinde barajlar yapılarak enerji üretilmesi,
- aşırı yağış sonucu derelerin taşarak köyü su basması,
- sığ kıyıların doldurularak elde edilen topraklarda tarım yapılması

faaliyetlerinden hangileri de bu kapsamda ele alınabilecek olaylar arasında sayılabilir?

- A) I ve II B) II ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) II, III ve IV

5. Aşağıda doğanın insana etkileri ile ilgili bazı örnekler verilmiştir.

- I. Çöl bölgelerinde yaşayan insanlar, çöllerin karakteristik hayvanı deveyi ulaşım için kullanır.
- II. Sıcaklığın yıl boyunca düşük olduğu alanlardaki insanlar, soğuktan korunmak için kalın kıyafetler tercih eder.
- III. Nemli tropikal iklim bölgesinde ağaçların dal ve yaprakları yerliler tarafından barınak yapımında kullanılır.

Söz konusu örneklerin haritada görülebileceği alanlar aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

	I	II	III
A)	M	K	L
B)	L	M	K
C)	M	L	K
D)	K	M	L
E)	L	K	M

6. İnsanların doğal ortamda yaptığı faaliyetler doğayla uyumlu olduğu gibi çoğu zaman uyumsuz da olabilmektedir.

Aşağıdakilerin hangisinde verilen faaliyet bu açıdan değerlendirildiğinde diğerlerinden farklı bir durumu yansıtır?

- A) Akarsular üzerinde ulaşım ve taşımacılık yapılması
- B) Belli bölgelerin millî park ilan edilmesi
- C) Hatıra ormanı adı altında ağaçlandırma yapılması
- D) Kurak bölgelerde salma sulama yöntemiyle tarım yapılması
- E) Rüzgâr gücünden yararlanılarak enerji üretilmesi

7 ve 8. soruyu aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

- Orta Çağ'ın en büyük seyyahlarından ve coğrafyacılarından biridir.
- 14. yüzyılda Avrupalılarca çok az bilinen Afrika, Orta Doğu ve Uzak Doğu'ya cesur yolculuklar yapmış ve 28 sene boyunca yaptığı seyahatlerde Mısır, Arap Yarımadası, Irak coğrafyası, İran coğrafyası, başta Osmanlı Beyliği olmak üzere Anadolu'da bulunan belli başlı beylikleri, Bizans hâkimiyetindeki İstanbul'u, Orta Asya'yı, Hindistan'ı, Maldivler'i, Çin'i ve Endülüs'ü gezmiştir.
- "Er-Rihle" adlı eseri sosyal hayat, âdetler, inançlar ve töreler hakkında çok zengin malzeme ihtiva eden antropoloji açısından da değerli bir kaynaktır. Çünkü eserde yemek tariflerinden bayram ve matem giysilerine, siyasetten tasavvufa kadar o dönemin insanıyla ilgili her konuda bilgi verilmiştir.

7. Parçaya göre;

- I. Er-Rihle adlı eseri yazar Müslüman coğrafyacı ülkelerin kültür ve dinî özellikleri, beşerî yapısı hakkında bilgiler vermiştir.
- II. 14.yüzyılda hem Eski Dünya hem de Yeni Dünya olarak bilinen bölge ve ülkelerde seyahatler yapılmış, âdeti yeryüzünde ayak basılmadık bir kara parçası bırakılmamıştır.
- III. Söz konusu ülkeleri ve bölgeleri gezen Müslüman seyyah ve coğrafyacı Osmanlı Devleti döneminde yaşamış olan Evliya Çelebi'dir.
- IV. Seyahatleri ile ilgili bilgiler verilen Müslüman coğrafyacı Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarındaki belli bölgelerde gözlemlerde bulunmuştur.

çıkarımlarından hangileri yapılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve IV
- D) II ve III
- E) I, III ve IV

8.

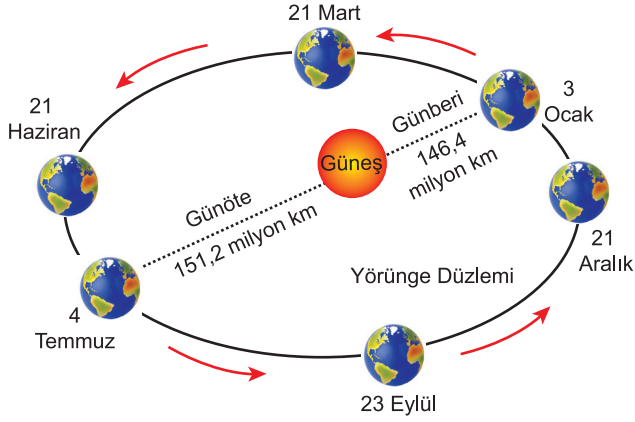

Parçada yaptığı seyahatlerle ilgili bilgiler verilen Müslüman coğrafyacının haritadaki numaralanmış olan yerlerin hangisinde bulunmuş olma olasılığı yoktur?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

1. Aşağıda Dünya'nın Güneş etrafında dolanırken izlediği elips şekline benzeyen yörüngesi gösterilmiştir.

Buna göre

- I. Eylül ekinoksunun iki gün gecikmeli gerçekleşmesi,
- II. Dünya'nın yörüngesi üzerindeki hızının yıl içinde değişmesi,
- III. Dünya'nın Güneş'e olan uzaklığının yıl içinde değişmesi,
- IV. aynı anda her iki yarım kürede birbirine zıt mevsimlerin yaşanması

durumlarından hangileri yörüngenin böyle bir şekle sahip olmasının sonuçlarıdır?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I, II ve III E) II, III ve IV

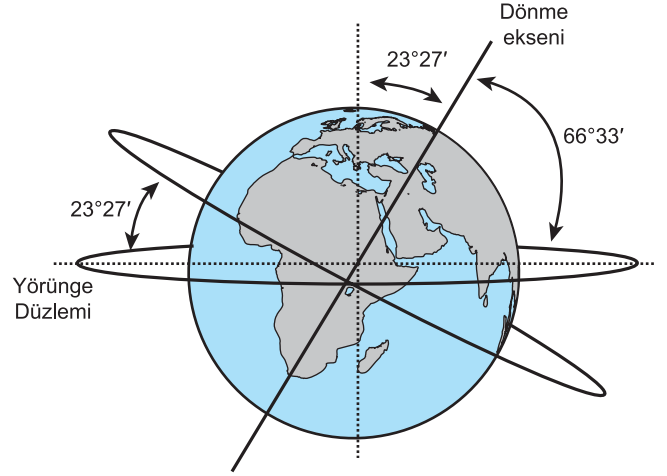
2.

Yukarıdaki haritada numaralandırılarak verilen yerlerden hangisinde 21 Haziran tarihinde gündüz süresi daha uzundur?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

3. Yer yuvarlağı Güneş etrafında dolanırken aşağıdaki görsele ifade edildiği gibi yörünge düzlemine dik durmayıp, yaklaşık $23^\circ 27'$ eğik bir eksenle hareket etmektedir.

Bu eğikliğe bağlı olarak;

- I. Yengeç ve Oğlak dönenceleri,
- II. Matematiksel iklim kuşakları,
- III. Kuzey ve Güney Kutup daireleri,
- IV. Ekvator ve başlangıç meridyeni

gibi kavramlardan hangilerinin yerleri belirlenmiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve IV
D) II ve III E) I, II ve III

4. Kuzey Yarım Küre'de yaz mevsiminin süresi 94 gün iken, kış mevsiminin süresi 90 - 91 gün kadardır.

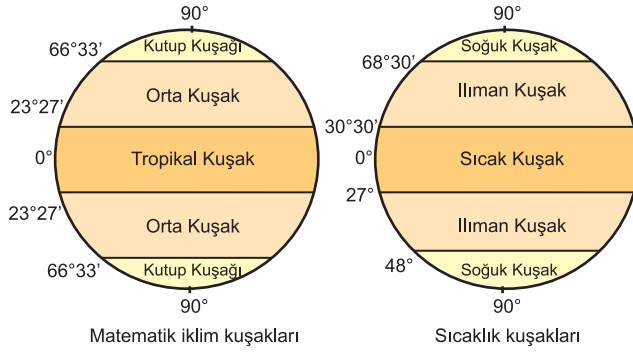
Bu farklılığı ortaya çıkaran temel faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dünya yörüngesinin elips şeklinde olması
- B) Yer'in eksen eğikliğinin $23^\circ 27'$ olması
- C) Karaların oranının denizlerden fazla olması
- D) Dünya'nın Güneş'e yaklaşıp uzaklaşması
- E) Sıcak rüzgârların etkisinde kalması

5. Dünya'nın eksen eğikliği olmasaydı yani yer eksen yörünge düzlemine dik durup, ekliptik düzlemi ile ekvatorial düzlem üst üste çakışsaydı aşağıdakilerden hangisi meydana gelmezdi?

- A) Güneş ışınları her gün öğle vakti Ekvator'a dik gelirdi.
- B) Aydınlanma çizgisi her zaman kutup noktalarından geçerdi.
- C) Yaz ve kış mevsimleri arasındaki sıcaklık farkları daha fazla olurdu.
- D) Dünya'nın her yerinde yıl boyunca gece gündüz süreleri eşit olurdu.
- E) Matematiksel iklim kuşakları ve dönenceler olmazdı.

6. Aşağıdaki şekilde matematiksel iklim kuşakları ile sıcaklık kuşakları gösterilmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Sıcaklık kuşaklarının sınırları her iki yarım kürede aynı enlemlerden geçmektedir.
- B) Matematiksel iklim kuşaklarının sınırlarını Yer'in eksen eğikliği belirlemiştir.
- C) Güney Yarım Küre'de soğuk kuşağın Kuzey Yarım Küre'ye göre geniş olması karaların fazla olmasıyla ilgilidir.
- D) Sıcak kuşağın tamamına güneş ışınları yıl içinde ikişer kez dik açıyla gelir.
- E) Kutup kuşağının bulunduğu alanlarda aralık ve haziran aylarında gece gündüz süreleri eşittir.
7. 21 Aralık tarihi Kuzey Yarım Küre'de kış gün dönümüdür. Bu tarihte Kuzey Yarım Küre'de yıl içerisindeki en uzun gece süresi yaşanır.

Buna göre yukarıdaki haritada bu tarihte gece süresinin en uzun ve en kısa olduğu noktalar aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

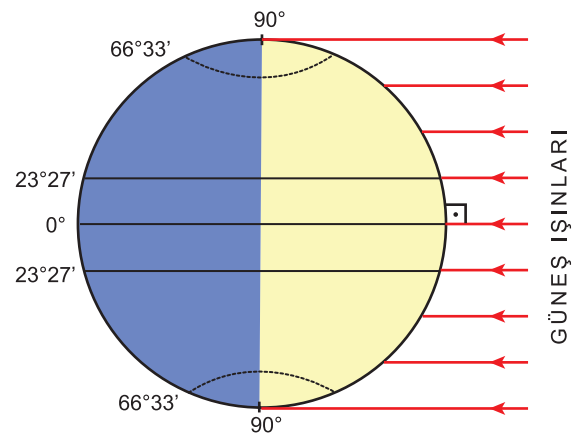
	En uzun	En kısa
A)	I	II
B)	I	IV
C)	II	III
D)	III	IV
E)	IV	II

8. Ekvator düzlemi ile ekliptik düzlemi arasında $23^\circ 27'$ açı vardır.

Aşağıda verilen durumlardan hangisi bu açı ile ilgili değildir?

- A) Tropik kuşakta bulunan yerlerde, öğle vakti cisimlerin gölge yönünün yıl içerisinde değişiklik göstermesi
- B) Güneş'in gün içinde gökyüzündeki konumunun ve ışınların geliş açısının değişmesi
- C) Yıl içerisinde Ekvator dışındaki alanlarda gece gündüz sürelerinin değişiklik göstermesi
- D) Aydınlanma çemberinin kutup dairesi ile kutup noktaları arasında yer değiştirmesi
- E) Güneş ışınlarının dik açıyla düştüğü yerlerin yıl boyunca değişmesi
9. Mehmet Öğretmen coğrafya dersindeki bir yazılı sınavda 21 Haziran tarihinde yaşanan olayları maddeler hâlinde yazmalarını öğrencilerinden istemiştir.
- Buna göre öğrenciler aşağıdakilerden hangisini yazarlarsa bu sorudan puan alamazlar?
- A) Güneş ışınları öğle vakti Yengeç Dönencesi'ne dik açı ile düşer.
- B) Ekvator'dan güneye gidildikçe geceler uzar, gündüzler kısalır.
- C) Kuzey Yarım Küre'de yaz, Güney Yarım Küre'de kış başlangıcıdır.
- D) Güney Yarım Küre'de en kısa gece en uzun gündüz yaşanır.
- E) Aydınlanma çemberi kutup dairelerine teğet geçer.

10.

Dünya'nın Güneş'e göre konumunun ve aydınlanma çizgisinin uzanışının yukarıdaki şekilde verildiği gibi olduğu bir günde aşağıdaki enlemlerden hangisinde yatay bir düzlem üzerine dik olarak yerleştirilmiş olan bir çubuğun gölgesi öğle vaktinde kendi boyuna eşit olur?

- A) 45 Güney B) 60 Kuzey C) 0 Ekvator
- D) 30 Güney E) 15 Kuzey

1. Coğrafya bilimi ile ilgili olarak;

- I. Doğal ortamı ve insan faaliyetlerini karşılıklı etkileşim açısından ele alıp, doğal ve beşerî unsurların dağılışı üzerinde çalışmalar yapar.
- II. Yıldızlar, kara delikler, galaksiler ve gezegenlerin uydularını araştırıp, uzay haritalarının yapımıyla ilgilenir.
- III. İnsanlar, kültürler, siyaset, yerleşim yerleri, iklimler, bitkiler, yeryüzü şekillerinin oluşumu konularında araştırmalar yapar.

İfadelerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

2. Fiziki coğrafyanın alt bilim dallarından biri olan klimatoloji iklimler, iklim elemanları ve iklimlerin yeryüzündeki dağılışı ile ilgili araştırmalar yapan bir bilim dalıdır.

Bu alanda araştırma ve çalışmalar yapan bir bilim insanının en fazla yardım aldığı bilim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Meteoroloji B) Jeoloji C) Potamoloji
D) Astronomi E) Zooloji

3. Afrika'nın orta kesimlerinde yaşayan insanlar yıl boyunca ince ve hafif giysiler giyerlerken, İskandinavya ve Asya'nın kuzeyinde yaşayanlar kalın kıyafetler içerisinde ve kürklere sarınmış hâlde bulunur.

Buna göre

- I. insanın doğal çevre üzerinde baskın gücünün gide-rek arttığı,
- II. doğal çevrenin insanın yaşamsal faaliyetlerini önemli ölçüde etkilediği,
- III. yeryüzünde sıcaklığın her yerde aynı olmadığı

çıkarımlarından hangileri yapılabilir?

- A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

4. Coğrafyanın fiziki coğrafya kolunun bazı alt bilim dalları şunlardır:

- I. Jeomorfoloji
- II. Klimatoloji
- III. Hidrografya
- IV. Biyocoğrafya

Buna göre Asya Kıtası'ndaki Himalaya Dağları'nın oluşum özellikleri, muson ormanlarında yaşayan canlı türlerinin değişen çevre ve hava koşullarına uyum sağlama çabaları, Ganj Nehri'nin akım ve rejimi konularında araştırmalar yapmak isteyen bir coğrafyacı bu bilim dallarından hangilerinin verilerinden yararlanmış olabilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) I, II ve III E) I, II, III ve IV

5. İnsanlar geçmişten günümüze kadar beslenme, barınma, giyinme, su ve enerji gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için doğal ortamdan yararlanmışlar ve doğayı ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmişlerdir. Ancak bu değişiklikler sırasında doğal ortamda bazı olumsuzluklar ortaya çıkmıştır.

Aşağıdakilerden hangisinde bu olumsuzlukların daha belirgin olarak kendini hissettirdiği söylenebilir?

- A) Besin ihtiyacına yönelik olarak sebze ve meyve yetiştirilmesi
B) Yaşlı ve kurumuş ağaçların kesilerek ahşap evler yapılması
C) Küçükbaş hayvanların kırkılan yünlerinden elbise yapılması
D) Kurak bölgelerde derin kuyular açılarak çıkırıklarla su çekilmesi
E) Linyit kömürü ile termik santrallerde elektrik üretilmesi

6. Sel ve su taşkınları aşırı yağışlara bağlı olarak dere yataklarına sığmayan suyun etrafa yayılması sonucu meydana gelir. Taşkın sonucu konutlar, tarım alanları, yerleşim alanları su altında kalır ve maddi manevi büyük kayıplar yaşanabilir.

Böyle bir durum coğrafyanın aşağıdaki alt dallarından hangisinin konusu içinde ele alınabilir?

- A) Doğal afetler coğrafyası B) Toprak coğrafyası
C) Tarım coğrafyası D) Jeomorfoloji
E) Hidrografya

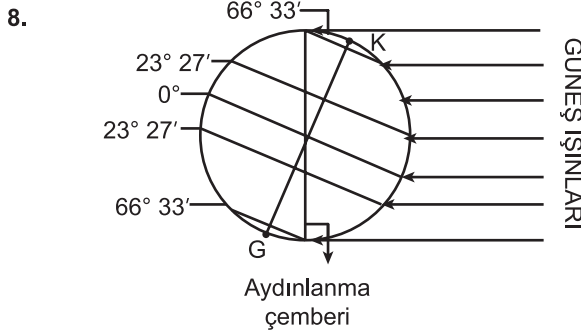
7. Dünya'nın kutuplardan basık ve Ekvator'dan şişkin kendine has bir şekli vardır.

Bu şeklin sonucu olarak;

- I. gece ve gündüzlerin oluşması,
- II. yer çekiminin enlemlere göre değişmesi,
- III. Ekvator çevresinin kutuplar çevresinden daha uzun olması

durumlarından hangileri ortaya çıkmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

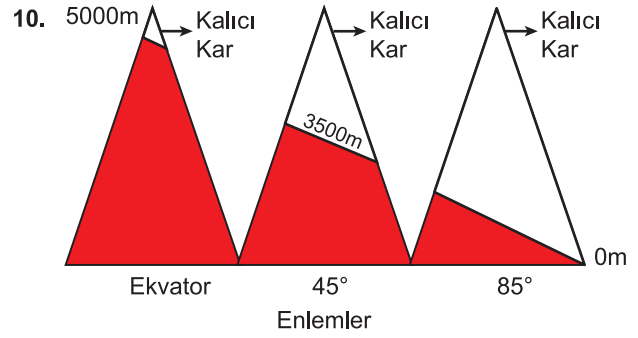

Dünya Güneş etrafında dolanırken yukarıda verilen konuma geldiği bir günde aşağıdakilerden hangisi gerçekleşmez?

- A) Güneş ışınlarının tutulma oranının Ekvator'da en az olması
B) Kuzey Yarım Küre'de yaz mevsiminin başlaması
C) Aydınlanma çemberinin kutup dairelerinden teğet geçmesi
D) Güney Yarım Küre'de en uzun gecenin yaşanması
E) Yengeç Dönencesi'ne öğle vakti Güneş ışınlarının dik gelmesi

9. Aşağıdakilerden hangisi diğer dördünün nedeni olarak kabul edilebilir?

- A) Kutup Yıldızı'nın görünüm açısının enlemlere göre değişmesi
B) Dünya'nın küresel bir şekle sahip olması
C) Dünya haritalarının yapımında hataların oluşması
D) Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe sıcaklığın azalması
E) Yeryüzünde bitki örtülerinin kuşaklar oluşturması

Enlemlere göre kalıcı kar sınırının şekilde gösterildiği gibi farklılık göstermesinde;

- I. Dünya'nın küresel şekle sahip olması,
- II. Yer ekseninin eğik olması,
- III. Dünya'nın yörüngedeki hızının değişmesi

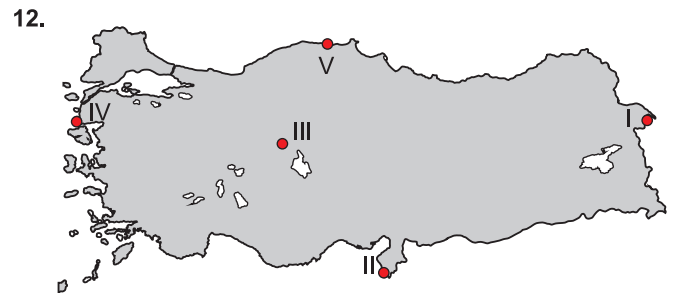
durumlarından hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

11. • Şubat ayının 28 gün sürmesi
• Eylül ekinoksunun 2 gün gecikmeyle 23 Eylül'de yaşanması
• Kuzey Yarım Küre'de yaz mevsiminin Güney Yarım Küre'deki yaz mevsiminden 3 - 4 gün kadar daha uzun sürmesi

Yukarıda verilen durumların gerçekleşmesi aşağıdaki-lerden hangisiyle ilgilidir?

- A) Dünya'nın ekseninin eğik olmasıyla
B) Yer çekiminin enlemlere göre değişmesiyle
C) Dönencelere Güneş ışınlarının farklı tarihlerde dik açıyla gelmesiyle
D) Dünya'nın yörüngesinin elips biçiminde olmasıyla
E) Dünya'nın Güneş etrafında dolanmasıyla

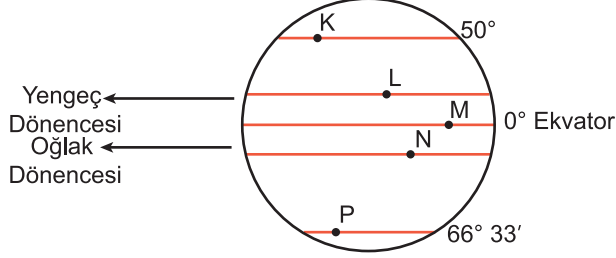

Yukarıdaki haritada gösterilen numaralı merkezlerin hangisinde 21 Aralık'ta gündüz süresi daha uzundur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

13 ve 14. soruyu aşağıdaki açıklama ve görsellere göre cevaplayınız.

Güneş ışınlarının yatay yüzeylere dik açıyla gelmesi durumunda cisimlerin gölgesi oluşmazken, bir cisim üzerine Güneş ışınları ne kadar eğik açıyla gelirse cismin gölgesi de o kadar uzun olur. Cisim üzerine Güneş ışınları 45° lik açıyla geldiğinde de cismin gölgesi ile boyu birbirine eşit olur. Güneş hangi yönden geliyorsa gölgeler bunun aksi istikametine düşer.

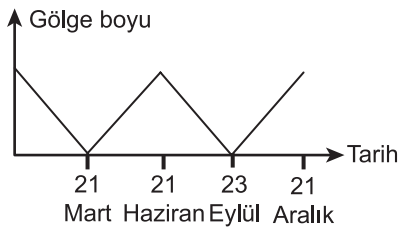
13. Yukarıdaki açıklama ve küre üzerinde verilen noktalar dikkate alındığında;

- I. 21 Mart günü öğle vakti K noktasındaki cismin gölgesi, cismin boyundan uzun olur.
- II. 21 Aralık tarihinde öğle vakti N noktasındaki cismin gölgesi oluşmaz.
- III. Güneş ışınlarının Yengeç Dönencesi'ne dik geldiği gün öğle vaktinde M, N ve P noktalarındaki cisimlerin gölgeleri kuzeye, K ve L noktalarındaki cisimlerin gölgeleri ise güneye doğru düşer.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

14.

Yukarıdaki şekilde verilen yıl içindeki gölge boyu değişim grafiği küre üzerinde gösterilen merkezlerden hangisine aittir?

- A) K B) L C) M D) N E) P

15. Meral ve annesi Hanife Hanım Kırşehir'de ikamet etmektedir. Kırşehir'den Ankara'ya bir akrabalarını ziyarette gittiklerinde akşam vakti Hanife Hanım saate bakarak akşam namazının vakti geldi diye namaza başlamış ancak namaz kılmaya başladıktan birkaç dakika sonra ezan sesini duyunca namazını bozarak, mutfakta akşam yemeği için hazırlık yapan kızına seslenerek;

"Meral, baksana bir dakika! Vakit girdi diye akşam namazına başladım ama namazdayken ezan okundu. Bu nasıl oluyor böyle?" diye sorduğunda;

Meral: "Anne, — — —" şeklinde cevap vermiştir.

Buna göre boş bırakılan yerde Meral, annesi Hanife Hanım'a ne söylemiş olursa doğru cevap vermiş demektir?

- A) Ankara başkent olduğundan namaz vakitlerinde TRT'deki saat ayarını kullanmaya özen gösteriyorlar.
- B) Dünya'nın günlük hareketi nedeniyle Ankara ile Kırşehir arasında 5 dakika kadar yerel saat farkı var.
- C) Burası büyük şehir olduğundan cami görevlileri aşırı trafik nedeniyle ezan okumaya sınırlı geç kalıyorlar.
- D) Diyanetin Ankara namaz saatlerinde bir hata olmalı, sen Kırşehir'deki vakte göre namazını kılmaya devam et bence.
- E) Ankara'da serbest ezan uygulaması var diye biliyorum. O yüzden burada biraz erken ya da geç okunabilir ezanlar.

16. Dünya'nın — — — — nedeniyle okyanus akıntıları halkalar oluştururken, sürekli rüzgârların yönlerinde de sapmalar meydana gelir.

Yukarıdaki açıklamada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) geoit şekli B) günlük hareketi
C) bir gezegen olması D) yıllık hareketi
E) elipsoid yörüngesi

17. Aşağıdaki haritada bazı ülkeler koyu renkle gösterilmiştir.

Bu ülkelerin coğrafi konumları göz önüne alınırsa hangisinin topraklarının tamamı yıl içinde Güneş ışınlarını iki kez öğle vakitlerinde dik açıyla alabilir?

- A) Peru B) Cezayir C) Ukrayna
D) Moğolistan E) Avustralya

18. Aşağıda bir ülkedeki şehir merkezinde insanların ve nesnelerin öğle vaktinde oluşan gölge boyları ve yönleri gösterilmiştir. Gölge boyları cisimlerin ve insanların kendi boyuna eşit olup, gölgeler de güneye doğru düşmektedir.

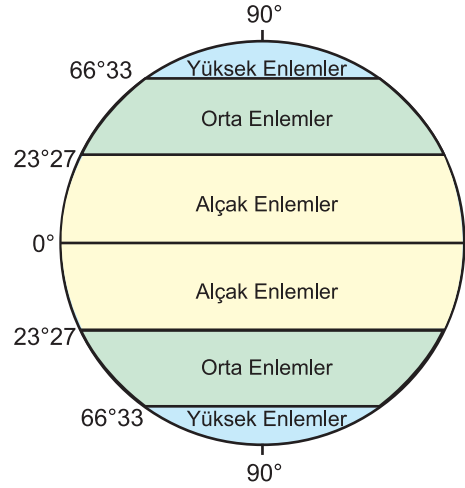
Söz edilen bu durum Güneş ışınlarının 10° Kuzey enlemine dik düştüğü bir güne ait olduğuna göre gölgelerin oluştuğu bu şehir aşağıdaki enlemlerin hangisinde bulunmaktadır?

- A) 10° Güney B) 55° Kuzey C) 35° Güney
D) 45° Kuzey E) 45° Güney

19. Türkiye'nin mutlak konumu hakkında sunum yapan bir öğrenci aşağıdakilerden hangisini ifade ederse konunun amacına uygun bir bilgi vermiş olmaz?

- A) Türkiye'deki dağ sıraları genel olarak doğu – batı istikametinde uzanır.
B) Ülkemizde dağların güney yamacı kuzey yamaçlara göre daha fazla güneşlenir.
C) Türkiye'nin hem +2. hem de +3. saat diliminde toprakları vardır.
D) Iğdır'da Güneş, Edirne'den yaklaşık 1 saat 16 dakika önce doğar.
E) Antalya'daki tan ve gurup süresi İstanbul'a göre daha kısadır.

20. Yerküre üzerinde enlemler aşağıdaki gibi üç farklı gruba ayrılmıştır.

Türkiye'nin mutlak konum özellikleri de dikkate alınır-sa;

- I. Yüksek enlemlerde yer alan paralellerin sayısı alçak enlemlerdekine eşittir.
- II. Ülkemizin güneyinden kuzeyine gidildikçe meridyenler arası uzaklık artar.
- III. Türkiye, Kuzey Kutbu'na göre Ekvator'a biraz daha yakındır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

21. Tarih değiştirme çizgisi ya da uluslararası gün değiştirme çizgisi olarak bilinen 180° meridyeninin geçtiği hatları yerinde görmek isteyen bir gezgin aşağıdaki yerlerden hangisine gitmelidir?

- A) Orta Asya içleri B) Büyük Okyanus
C) Atlas Okyanusu D) Britanya Adaları
E) Hint Okyanusu

22. 33° Doğu boylamındaki Ankara'da 21 Mart günü Güneş batarken aynı anda aşağıdaki boylamlardan hangisi üzerinde yeni doğmaktadır?

- A) 33° Batı boylamı B) 57° Batı boylamı
C) 147° Batı boylamı D) 147° Doğu boylamı
E) 57° Doğu boylamı

Karekodu okutup cevaplarınızı optiğe işaretleyerek tarama sonuçlarınıza, soruların video çözümlerine ve size özel hazırlanmış Geri Kazanım Testi'ne ulaşabilirsiniz.

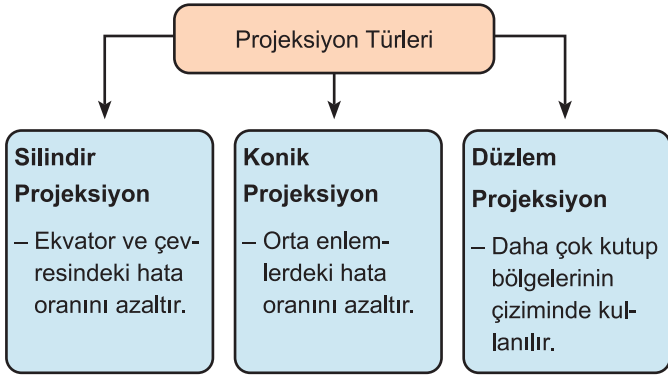

HARİTA OKURYAZARLIĞI

Harita: Dünya'nın tamamı ya da bir bölümünün kuş bakışı görünümünün belli bir ölçek dahilinde küçültülerek düzleme aktarılmasıdır.

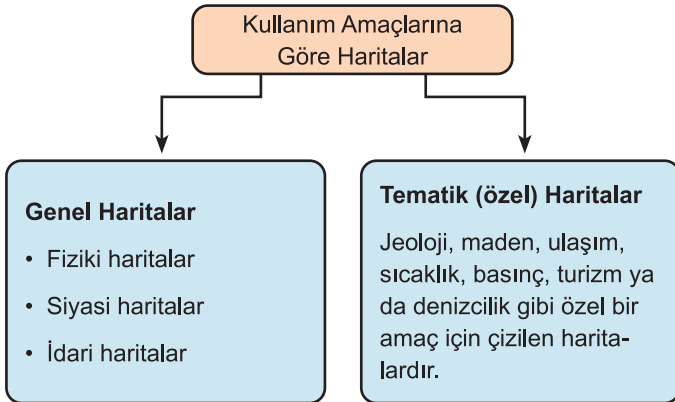
Kroki: Bir alanın kuş bakışı görünümünün ölçek kullanılmadan (kabataslak) düzleme aktarılmasıdır.

UYARI: Dünya'nın küresel bir yüzeye sahip olması nedeniyle haritalarda bozulmalar meydana gelir. Ayrıca çok engebeli yüzeyler haritaya aktarılırken bozulmalar yaşanır.

Harita Unsurları

- Haritanın bir başlığı olmalıdır. (Türkiye Fiziki Haritası) gibi.
- Haritanın altında çizgi ve kesirli ölçek bulunmalıdır.
- Haritadaki işaretlerin ne anlama geldiği (Lejant) gösterilmelidir.
- Koordinat sistemi (enlem ve boylamlar) gösterilir.

Haritalarda Ölçek

Ölçek haritalardaki küçültme oranıdır. İki şekilde gösterilir.

1. Kesir Ölçek:

Haritanın ölçeği kesirli sayılarla ifade edilir. $\frac{1}{200.000}$ gibi

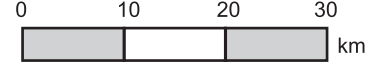
$$\frac{1}{200.000} \rightarrow H_u = \text{Harita Uzunluğu}$$

$$\frac{1}{200.000} \rightarrow G_u = \text{Gerçek Uzunluk}$$

UYARI: Paydaki birim daima cm olarak ifade edilir.

2. Çizgi Ölçek:

Harita uzunluğu ile gerçek uzunluk arasındaki oran bir çizgi üzerinde çentik aralıkları ile ifade edilir.

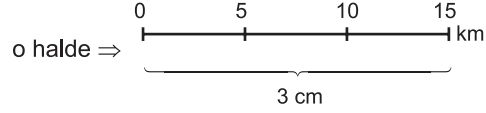

Ölçeklerin Birbirine Dönüştürülmesi

I. 1/500.000 ölçeği çizgi ölçeğe dönüştürülürken

$$\Rightarrow 1 \text{ cm} = 500.000 \text{ cm}$$

$$1 \text{ cm} = 5 \text{ km'ye karşılık gelir.}$$

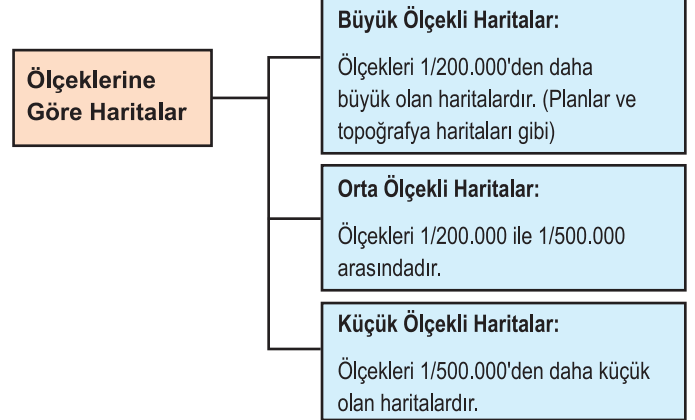

II. $\frac{0}{4} \frac{8}{8} \text{ km}$ bu çizgi ölçek kesir ölçeğe çevrilirken;

$$\text{Ölçek} \frac{H_u}{G_u} = \frac{2 \text{ cm}}{8 \text{ km}} = \frac{1 \text{ cm}}{4 \text{ km}}$$

$$\Rightarrow 1/400.000$$

UYARI: km, cm'ye çevrilirken 5 tane sıfır eklenir.

Haritalarda Uzunluk Hesaplamaları

$$\text{Ölçek} = \frac{H_u}{G_u}$$

$$G_u = H_u \times \text{öp}$$

öp = ölçek paydası

$$H_u = \frac{G_u}{\text{öp}}$$

Örnek

1/300.000 ölçekli bir haritada 40 cm gelen bir demir yolu gerçekte kaç km'dir?

Çözüm:

$$H_u: 40 \text{ cm}$$

$$\text{ölçek paydası: } 300.000 \text{ cm}$$

$$G_u = H_u \times \text{öp}$$

$$= 40 \text{ cm} \times 300.000 \text{ cm}$$

$$= 12.000.000 \text{ cm}$$

$$= 120 \text{ km'dir.}$$

Gerçek Alanın Hesaplanması

$GA = HA \times (\text{öp})^2$ formülü kullanılır.

Örnek

1/400.000 ölçekli bir haritada 5 cm² gelen bir göl, gerçekte kaç km² dir?

Çözüm:

$$\begin{aligned} GA &= HA \times (\text{öp})^2 \\ &= 5 \text{ cm}^2 \times (400.000 \text{ cm})^2 \\ &= 5 \text{ cm}^2 \times (4 \text{ km})^2 \\ &= 5 \text{ cm}^2 \times 16 \text{ km}^2 \\ &= 80 \text{ km}^2 \text{ dir.} \end{aligned}$$

Haritacılığın Tarihsel Gelişimi

- Haritacılıkta özellikle Orta ve Yeni Çağ'da Müslüman haritacıların önemli bir yeri vardır.

Biruni	Dünya'nın şekli ile ilgili hesaplamalarından dolayı, jeodezinin babası kabul edilir.
İdrisi	"Roger'in Kitabı" adlı eserinde Dünya haritasına yer vermiştir.
Ali Macar Reis	1567'de yedi haritadan oluşan bir atlas oluşturmuştur.
Piri Reis	"Kitab-ı Bahriye" adlı eseri ve çizdiği dünya haritası önemlidir.
Katip Çelebi	Cihannüma adlı eserinde fiziki ve beşeri coğrafya ile ilgili örnekler vardır.

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)

CBS, haritaların bilgisayarlar ve bunlara yardımcı çeşitli teknolojiler vasıtasıyla hazırlanması, saklanması ve kullanılmasını sağlayan araçların bütünüdür.

Uzaktan Algılama Yöntemi

Atmosferde ya da uzayda bir platforma yerleştirmiş algılayıcı yardımıyla yeryüzündeki fiziki ve beşeri her türlü mekânsal özelliğe ait bilginin toplanması, analiz edilmesi ve kaydedilmesi yöntemidir.

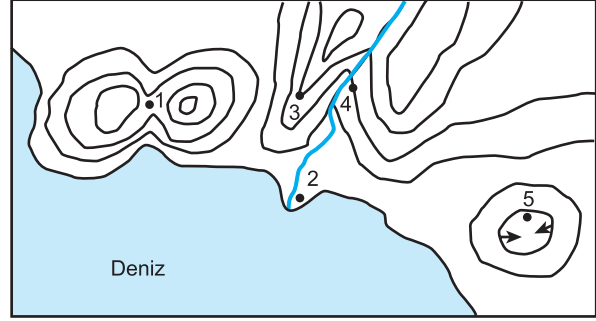
Mekânsal Verilerin Haritaya Aktarılması İçin Kullanılan Yöntemler

- Noktalama Yöntemi
- Çizgi Yöntemi
- Alan Yöntemi

Haritalarda Yer Şekillerini Gösterme Yöntemleri

İzohips Yöntemi

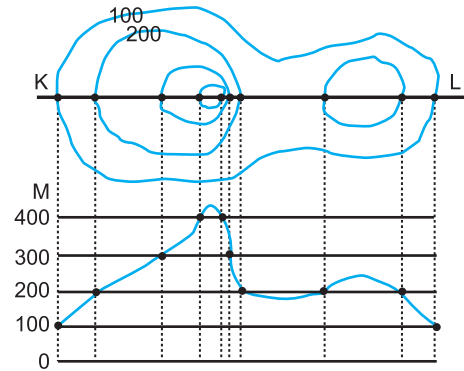
- Aynı yükseklikteki noktaların birleştirilmesiyle elde edilen iç içe kapalı eğrilerdir.
- Eş yükselti eğrileri sayesinde tepe, sırt, vadi, boyun, kapalı çukur, falez, delta, halic, plato gibi birçok yer şekli gösterilebilir.

- 1 → Boyun
- 2 → Delta
- 3 → Sırt
- 4 → Vadi
- 5 → Kapalı çukur

Profil Çıkarma

İzohips haritalarında belli bir doğrultu üzerinden arazinin profili çıkarılabilir.

Kabartma Yöntemi

Yer şekillerinin 3 boyutlu kabartması yapılır. Gerçeğe en yakın yöntem olmasına rağmen taşınması, saklanması ve yapımı zor olduğundan fazla tercih edilmez.

Renklendirme Yöntemi

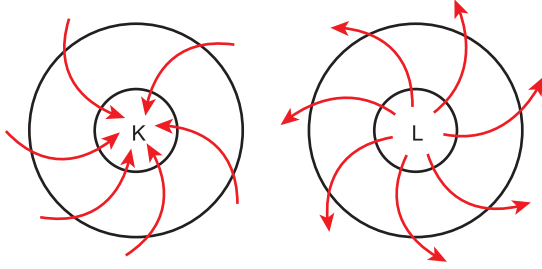
Yer şekilleri, yükselti basamaklarına göre yükselti arttıkça değişen renkler kullanılarak gösterilmektedir.

UYARI: Genellikle yeşil tonlar alçak (0 - 500 m) sarı tonlar orta yüksek (500-1000m) turuncu ve kahverengi tonlar yüksek (1000 m üzeri) alanları gösterir.

- Mavi tonlarla farklı derinlikteki okyanus ve denizler, beyaz renk ile de yüksek dağ ve kutup buzulları gösterilir.

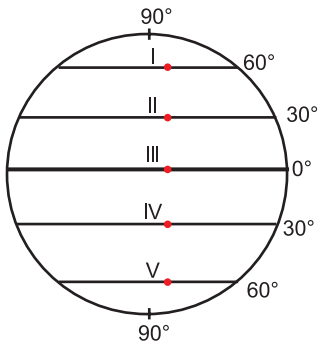

1. Aşağıdaki şekil, iki farklı yerde, herhangi bir anda etkili olan basınç merkezlerini ve yatay yöndeki hava hareketlerini göstermektedir.

Buna göre, bu basınç merkezleri ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine kesin olarak ulaşılabilir?

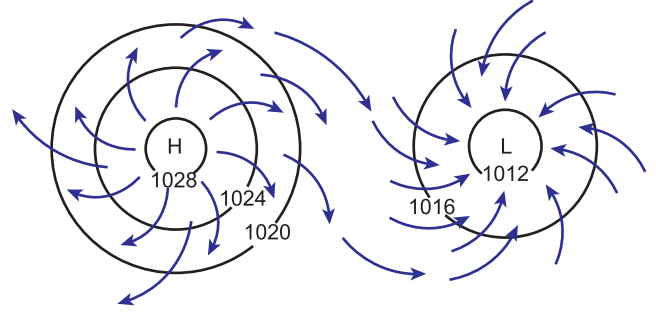
- A) Ekvator'a göre, bulundukları yarım küreler birbirinden farklıdır.
B) Her iki yerin yıllık ortalama yağış miktarı aynıdır.
C) K merkezinin olduğu yerde yüksek basınç alanı vardır.
D) L merkezinin olduğu yerde yağış olasılığı yüksektir.
E) Yükselti ve sıcaklık koşulları birbirinden farklıdır.
2. Dünya'nın kendi eksenini etrafında dönmesinin bir sonucu olarak belli alanlarda dinamik yüksek ve dinamik alçak basınç alanları meydana gelmiştir.

Buna göre yukarıdaki küre üzerinde verilen numaralı yerlerin hangilerinde dinamik kökenli yüksek basınç alanları mevcuttur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve V
3. Yeryüzünde basıncın dağılışını gösteren haritalarda aynı basınç değerlerini gösteren noktaları birleştiren eğriler aşağıdakilerden hangisiyle adlandırılır?
- A) İzohips B) İzoterm C) İzobar
D) İzoseist E) İzobat

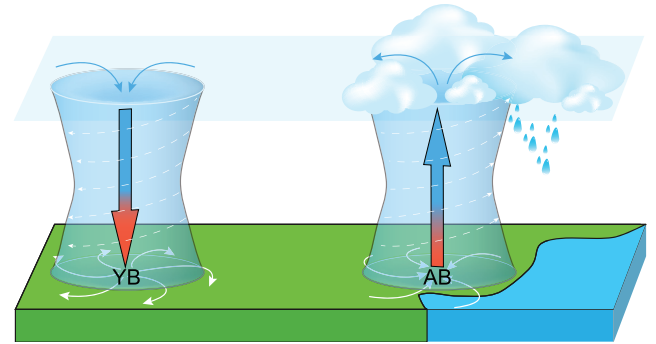
4. Aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi bir yüksek basınç alanından kaynaklanarak alçak basınç alanına doğru esen rüzgârlar en kısa yolu izlemeyip sapmaya uğrayarak hareket ederler ve alçak basınç alanına ulaşırlar.

Böyle bir durumun ortaya çıkmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dünya'nın Güneş'e yaklaşıp uzaklaşması
B) Dünya'nın eksenini etrafında dönmesi
C) Yer şekillerinin farklı doğrultularda uzanması
D) Deniz ve karaların farklı oranda ısınması
E) Rüzgârların hızlarının sürtünmeyle azalması

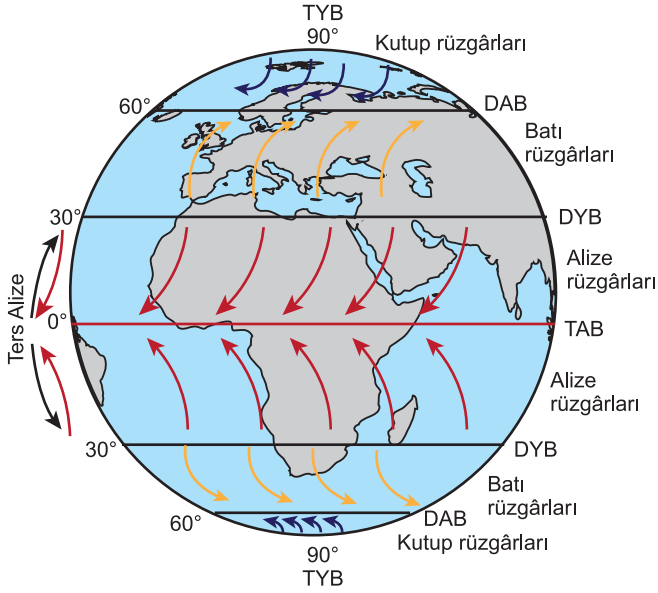
5. Aşağıdaki görsellerde yüksek ve alçak basınç alanlarında etkili olan dikey yönlü hava hareketleri ve yönleri gösterilmiştir.

Buna göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

- A) Görsellerde Kuzey Yarım Küre'deki basınç alanları karakterize edilmiştir.
B) AB (Alçak basınç) alanında bulutlanma ve yağış vardır.
C) YB(Yüksek basınç) alanından doğan rüzgârlar hareket yönünün sağına sapar.
D) YB alanında alçalıcı, AB alanında yükselici hava hareketi vardır.
E) Verilen basınç alanları termik faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

6. Aşağıda yeryüzünde sabit basınç alanları arasında yıl boyunca etkili olan sürekli rüzgârlar gösterilmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi doğru **değildir**?

- A) Alize rüzgârları dinamik yüksek basınç alanlarından termik alçak basınç alanlarına doğru eserler.
 B) Batı rüzgârları Kuzey Yarım Küre'de orta kuşakta güneybatıdan kuzeydoğuya doğru eserler.
 C) Kutup rüzgârları estikleri yerlerde sıcaklığı genel olarak düşürücü etkide bulunurlar.
 D) Ekvator'da yükselen hava, 30 derece enlemlerine doğru ters alize rüzgârları olarak eser.
 E) Batı rüzgârları kıtaların doğusuna, alizeler kıtaların batısına bol yağış getirmektedirler.

7. Nemli hava kütleleri bir yamaç boyunca yükselirken 200 metrede yaklaşık 1°C sıcaklık kaybeder. Hava kütlesi, belli bir yükseklikten sonra yoğunlaşır ve nemini yağış olarak bırakır. Dağın diğer yamacında nemini kaybeden kuru hava kütlesi aşağıya doğru inerken kendi kendine (abyabatik) ısınır ve her 100 metrede 1°C sıcaklık kazanır. Bu durum hava kütlelerinin kısa bir süre içinde hızla ısınmasını sağlar ve bu olaya föhn etkisi adı verilir.

Bu hava olayının aşağıdaki ülkelerden hangisinde meydana gelmesini sağlayabilecek koşullar daha fazladır?

- A) İsviçre B) Hollanda C) Libya
 D) Danimarka E) Belçika

8. Tropikal kuşakta, mayıs ve ekim arası dönemde okyanus üzerinde hızla ısınan havanın yukarı doğru yükselmesiyle tropikal siklonlar oluşur. Bunlar çok sert ve sarmal karakterli, hortumlara neden olabilen yıkıcı rüzgârlardır. Çatıları uçurup, ağaçları köklerinden sökebilen bu rüzgârlar denizleri şiddetle dalgalandırıp su baskınlarına da neden olabilirler.

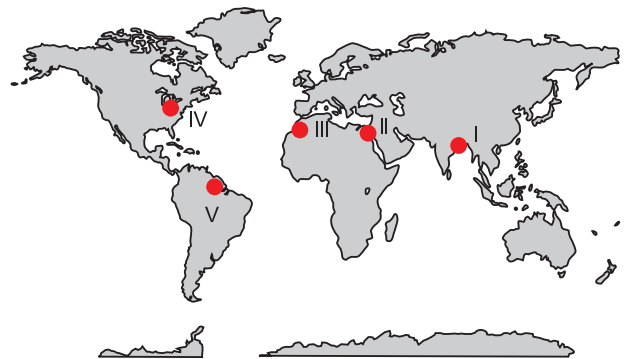
Aşağıdakilerden hangisi bu rüzgârlara verilebilecek örnekler arasında **sayılamaz**?

- A) Orta Amerika'da hurricane
 B) Kuzey Amerika'nın güneyinde tornado
 C) Asya'nın doğusunda tayfun
 D) Adriya Denizi kıyılarında bora
 E) Avustralya'da willy willy

9. Kuzey Afrika'daki Sahra Çölü'nden Mısır'ın Akdeniz kıyılarına doğru esen, sıcak ve kuru hava getiren rüzgâr aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sam yeli B) Kara yel C) Hamsin
 D) Sirokko E) Tayfun

10. Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir

Bu alanlardan hangisinde muson rüzgârlarının etkileri daha fazladır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

1. • Dinamik alçalıcı hava hareketlerinin etkisinde kalma, nem açığının görülmesi
- deniz etkisinden uzakta yer alınması
- yüzey sularının ve nemin yetersizliği

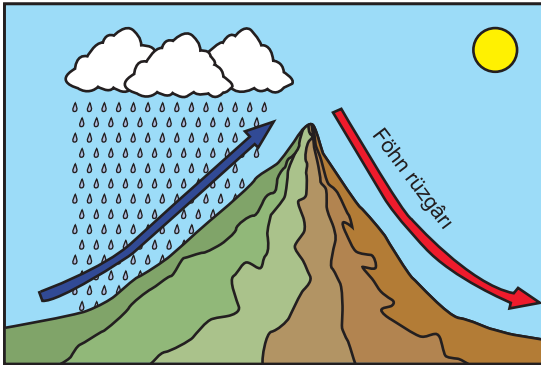
Yukarıdaki faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan iklim tipi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çöl B) Muson C) Savan
- D) Step E) Tundra

2. **Atmosferin etkileri arasında aşağıdakilerden hangisi sayılamaz?**

- A) Güneş'ten gelen zararlı ışınların yeryüzüne ulaşmasını engeller.
- B) Bulutlanma ve yağış gibi hava olaylarının meydana gelmesini sağlar.
- C) Meteorların büyük parçalar hâlinde yeryüzüne ulaşmasını engeller.
- D) Barındırdığı oksijen sayesinde canlıların yaşamasına olanak sağlar.
- E) Okyanus ve denizlerde gelgit ve tsunamilerin görülmesini sağlar.

3. Aşağıda dağlık alanlarda etkili olabilen bir rüzgârın oluşumu gösterilmiştir.

Bu rüzgârın etkili olduğu alanlarda;

- I. karların aniden erimesi,
- II. bitkilerin erken çiçek açması,
- III. havadaki doymuş buhar basıncının azalması

gibi durumlardan hangileri yaşanabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
- D) I ve II E) II ve III

4. 15. yüzyılın sonlarında Amerika Kıtası keşfedildikten sonra İspanya ve Portekiz gibi sömürgeci devletler Orta Amerika'daki Antil ve Bahama adaları ile Karayipler Denizi'ne çok sayıda yelkenli gemi göndererek bu yerlerde birçok sömürgeler elde etmişlerdir.

Bu ülkelerle Orta Amerika'nın coğrafi konumları göz önüne alınırsa bu çağda aşağıdaki rüzgârlardan hangisinin Amerika'ya gidişte gemilerin hızlanmasında etki ettiği söylenebilir?

- A) Kutup B) Alize C) Muson
- D) Mistral E) Karayel

5. Brezilya'da yağmur ormanları görülürken, Suudi Arabistan'da kurakçıl otlar ve kaktüs gibi bitkiler geniş alan kaplar.

Yalnızca bu bilgiden yola çıkarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Brezilya ve Suudi Arabistan'da farklı iklimler görülür.
- B) Brezilya'da ormanların korunmasına önem verilir.
- C) Suudi Arabistan'ın okyanus ya da denize kıyısı yoktur.
- D) Brezilya'nın bulunduğu bölge dağlık ve engebeldir.
- E) Suudi Arabistan ve Brezilya'da kuraklık yaşanmaktadır.

6. Aşağıdaki tabloda bazı il merkezlerinde aylık sıcaklık ortalamaları gösterilmiştir.

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Antalya	10	11	13	15	20	25	28	28	25	20	20	15
Trabzon	6	6	7	11	15	20	22	22	19	15	12	9
Ankara	0	1	5	11	16	22	23	23	18	13	8	2

Yalnızca tabloda verilenlere göre;

- I. Karasallık derecesinin en fazla olduğu merkez Ankara'dır.
- II. Antalya ile Ankara arasındaki sıcaklık farkı yazın azalırken kışın artmaktadır.
- III. Trabzon'da kış ayları Ankara'ya göre ılık iken, yaz ayları Ankara'dan daha serindir.

yargılarından hangilerine ulaşılabılır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
- D) I ve III E) I, II ve III

7. Türkiye, genel olarak Akdeniz ikliminin yayılış alanına girer. Buna karşın, yurdumuzda birbirinden belirgin farklarla ayrılabilen iklim tipleri görülür.

Bu farklılaşmada;

- I. yer şekilleri,
- II. dağların uzanış yönü,
- III. etraftaki denizlerin derinliği

özelliklerinden hangilerinin etkisi vardır?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

8. Sonbahar aylarında ekilen tahıl bitkileri Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinde farklı zamanlarda olgunlaşır ve farklı zamanlarda hasat edilir.

Bu durum sıcaklıkla aşağıdakilerden hangisi arasındaki ilişkiyi gösterir?

- A) Yükselti B) Yağış rejimi
C) Toprak türü D) Coğrafi enlem
E) Doğal bitki örtüsü

9. Türkiye, sonbahar ve kış aylarında kuzeyden gelen soğuk hava kütleleri ile güneyden sokulan nispeten ılık ve nemli hava kütlelerinin etkisi altına girer.

Bu durum ülkemizde aşağıdakilerden hangisinin meydana geleceğini gösterir?

- A) Şiddetli don olaylarının
B) Cephesel yağışların
C) Konveksiyonel hava hareketlerinin
D) Uzun süreli bir kuraklığın
E) Şiddetli fırtınaların

10. Aşağıdaki Türkiye haritasında bazı dağ sıraları ile bu bölgelerde etkili olan hâkim rüzgâr yönleri gösterilmiştir.

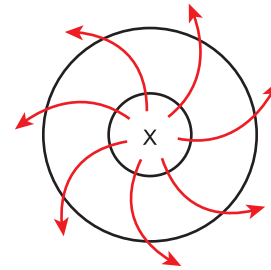
Buna göre hangi numaralı dağ sıralarının olduğu yerlerde yamaç yağışlarının daha fazla olması beklenir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, III ve IV

11. Türkiye’de birbirinden farklı iklim özelliklerinin görüldüğünü ifade eden bir iklim bilimci bu görüşüne kanıt olarak aşağıdakilerden hangisini ileri süremez?

- A) Çok çeşitli tarım ürünlerinin yetiştirilebilmesini
B) Doğal bitki örtüsünün farklılıklar göstermesini
C) Deniz turizminin güneyde daha erken başlamasını
D) Çeşitli akarsu rejimlerinin görülmesini
E) Birbirinden farklı yağış rejimlerinin görülmesini

12. Aşağıdaki şekildeki oklar, bir basınç alanında rüzgârın esiş yönünü göstermektedir.

Buna göre bu basınç alanının aşağıdaki ülkelerden hangisinde meydana geldiği söylenebilir?

- A) Rusya B) İzlanda C) Meksika
D) Arjantin E) Hindistan

1 ve 2. soruları aşağıdaki parçaya ve haritaya göre cevaplayınız.

Fransa'da bir iş seyahati nedeniyle bulunduğum dönemde hızlı tren yolculuğu yapma fırsatı olmuştu. Akdeniz kıyısındaki Marsilya'dan kuzeybatıdaki Avignon'a oradan da kuzeyde bulunan Lyon şehrine arkadaşım Marco ile yolculuk ediyordum. Kuzeye doğru hızla ilerliyorduk. Tren Avignon'dan ayrıldığında arkadaşım Marco pencereyi açtı. Kuzeyden esen çok sert ve soğuk bir rüzgâr âdeta buzlu diliyle yüzümüzü yalıyordu. Marco bana dönerek" – Hasan Hocam şu an Rhone Nehri vadisindeyiz. Bu rüzgâr bazı zamanlarda bu vadi doğrultusunda öyle bir kuvvet kazanarak hızlanır ki trenler devrilecekmiş gibi sarsılır. Eski dönemlerde burada esen rüzgârın trenleri zaman zaman rayından çıkararak devrilmesine yol açtığını dedemden duymuştum." dedi. Bir rüzgârın treni devirmesi mi? Bu nasıl mümkün olabilir diye hayretle pencereye yöneldim. Kafamı dışarı uzatıp Rhone Nehri'nin mavi ve soğuk sularına bakarken bu rüzgârın asırlardır burada kimbilir kaç treni devirmiş olabileceğini düşündüm ve arkadaşşıma bakıp: "- Hey Marco, bu kadar sert esen bu soğuk rüzgârın adı nedir? dedim. Marco, bana döndü ve "- Hasan Hocam bu rüzgâra buralarda diyorlar" dedi.

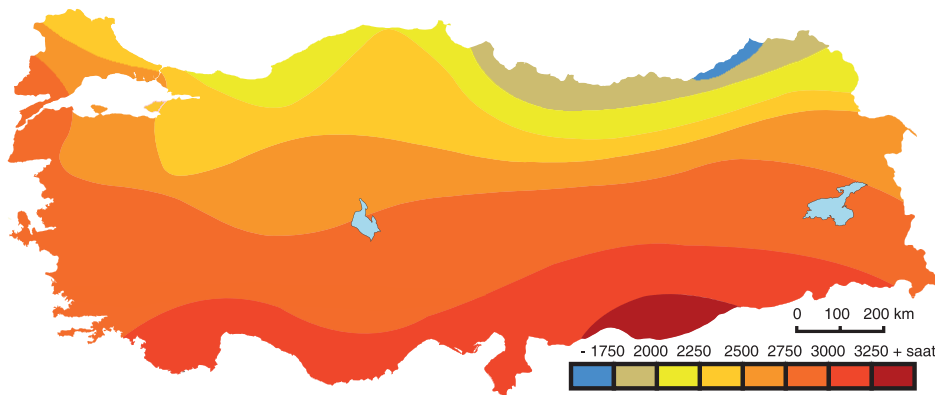
1. Parçada verilenlere göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Tren yolculuğu sırasında esen soğuk rüzgâr Fransa'daki yerel rüzgârlardan biridir.
- B) Rüzgârlar bir akarsu vadisinde kanalize olduğunda esiş hızlarında artış görülebilir.
- C) Hasan Bey'in sorusuna boş bırakılan yerde arkadaşşı Marco "Mistral" demiş olmalıdır.
- D) Parçada sözü edilen rüzgârın soğuk esmesinde enlem faktörünün etkisi vardır.
- E) Haritada görülen Paris ve Kuzey Fransa'da da sözü edilen rüzgâr etkili olur.

2. Parçada verilenlere göre Hasan Bey ve arkadaşşının tren yolculuğu Fransa haritasındaki numaralanmış hatların hangisinde gerçekleşmiş olmalıdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

3. Aşağıda Türkiye'de yıllık güneşlenme sürelerinin dağılışını gösteren bir harita verilmiştir.

Yalnızca haritada verilenlere göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

- A) Güneş enerji sistemleri kurarak enerji üretmek isteyen bir girişimci, kurmak istediği Güneş santrali için Şanlıurfa Yöresi'ni tercih ederse doğru bir karar vermiş olur.
- B) Türkiye'de güneşlenme sürelerinin dağılışı ile enlem arasında tam olmasa da genel olarak bir paralellik olduğu söylenebilir.
- C) Akdeniz kıyılarındaki güneşlenme süresi, Ege ve Marmara Denizi kıyılarındaki güneşlenme sürelerine göre daha fazladır.
- D) Rize yöresinde güneşlenme süresinin 1750 saatten daha az olmasında buralardaki bulutlanma koşullarının etkisi vardır.
- E) Kuzey-güney yönünde güneşlenme sürelerinin, Anadolu'nun batı kesiminde doğu kesimlere göre daha az değişmesinin nedeni rüzgâr yönlerinin farklı olmasıdır.

4. İklim ve bitki örtüleri arasındaki ilişkileri gözlemleyen bir bitki coğrafyacısı, dünyanın farklı bölgelerini gezerek aşağıdaki fotoğrafları çekmiş ve altlarına bazı açıklamalar yazmıştır.

Tundralar; kutup altı bölgelerinde bulunan, yılın büyük bölümünde kar örtüsü altındaki cılız ot, yosun ve likenlerden oluşan bitki topluluklarıdır. Bu bölgelerde sıcaklık çok az olduğundan ağaç yetişmez.

Savanlar; yüksek boylu ot topluluklarıdır. Yazları yağışlarla hızla büyüyen bu ot toplulukları arasında tek tük ağaçlara ve akarsu boylarını takip eden galeri ormanlarına da rastlanır.

Makiler; Akdeniz iklim bölgelerinde kızılçam ormanlarının tahrip edilmesiyle ortaya çıkan çalı topluluklarıdır. Zeytin, zakkum, keçiboynuzu, defne ve mersin gibi çeşitli bitkiler maki grubu bitkiler arasında yer alır. Makilerin yaprakları kadife gibi tüylü, sert ve küçük yapraklardır. Bunun nedeni bitkilerin şiddetli yaz kuraklığına uyum sağlama çabasıdır.

Buna göre bitki coğrafyasının gezileri sırasında fotoğraflarını çektiği yerler arasında haritadaki numaralanmış alanlardan hangileri olamaz?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) III ve IV E) IV ve V

5. Aşağıda farklı renklerdeki kutucuklarda bazı iklim tiplerine ait özellikler verilmiştir.

Genel olarak 30°-60° enlemleri arasında, karaların batı kıyılarında görülür. Bu iklimin oluşmasında, batı rüzgârları, sıcak okyanus akıntıları ve cephe yağışlarının etkisi belirleyicidir. Avrupa'nın batısında, Kuzey Amerika'nın kuzeybatısında, Şili'nin güneyinde, Avustralya'nın kuzeydoğusunda ve Yeni Zelanda'da görülen bir iklimdir.

Orta kuşak karalarının iç kısımlarında, etrafı dağlarla çevrili alçak yerlerde görülen bu iklim ABD, Meksika, Arjantin, Avustralya gibi ülkelerle, Asya'nın orta kesimleri ile Afrika'nın güney kesimlerinde etkili olur. Ayrıca Afrika'da savan iklimi ile çöl iklimi arasındaki geçiş bölgelerinde ve Güney Amerika'nın güney kesimlerinde de görülür. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuktur.

Güney ve Doğu Asya'da mevsimlik rüzgârların etkili olduğu alanlarda görülür. Güney Hindistan, Güney Çin, Tayland, Kamboçya, Vietnam, Japonya ve Mançurya gibi bölgelerde etkili olur. Yıllık ortalama sıcaklık 15-20°C civarındadır. Yıllık sıcaklık farkı 10°C kadar olup yaz ayları yağışlı, kış ayları kurak geçer.

Amazon ve Kongo Havzalarında, Gine Körfezi kıyılarında, Malezya ve Endonezya'da etkili olur. Güneş ışınlarını yıl boyunca büyük açılarla alan bu kuşakta, sıcaklık ortalaması 25°C dolayındadır. Yıllık sıcaklık farkı çok azdır. Yağış rejimi düzenli olan bu iklimde yıllık yağış miktarı 2.000 mm civarındadır. Bu iklimde yağışlar yükselim yağışları şeklinde gerçekleşir.

Buna göre bu kutucuklarda verilen iklim tipleri aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

A) Ekvatorial	Step	Muson	Okyanusal
B) Step	Ekvatorial	Okyanusal	Muson
C) Muson	Okyanusal	Ekvatorial	Step
D) Okyanusal	Muson	Step	Ekvatorial
E) Okyanusal	Step	Muson	Ekvatorial

YERLEŞMELER

YERLEŞMELERİN YER SEÇİMİ VE GELİŞİMİ

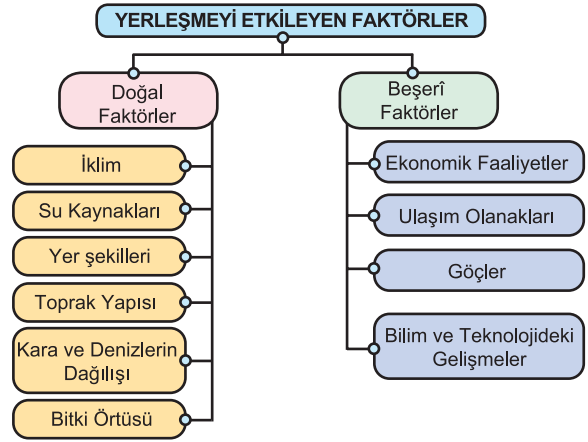
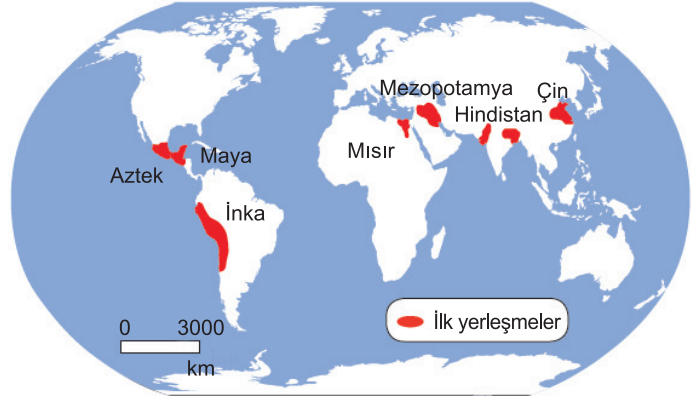
- Yerleşme denildiği zaman insanların barındıkları, sosyoekonomik faaliyetlerini sürdürdükleri yerler akla gelir.
- İlk insanlar, temel ihtiyaçlarını doğadan karşılamışlar, olumsuz iklim ve hava koşullarından, doğadaki çeşitli tehlikelerden korunmak için bir barınağa ihtiyaç duymuşlardır.
- Doğada avcılık ve toplayıcılık yaparak göçebe bir yaşam süren ilk insanlar; barınma ihtiyaçlarını karşılamak için mağaralar, kaya oyukları ve ağaç kovukları gibi yerleri kullanmışlardır.
- Tarım ve hayvancılığın başlamasıyla yerleşik hayata geçilmiş ve insanlar yaşamlarını sürdürdükleri alanlardaki bitkileri ya da ağaçları, taş ve toprakları kullanarak barınaklar yapmışlardır.
- Yerleşik hayatın başladığı bu ilk dönemlerde, iklim koşullarının elverişli olduğu verimli tarım alanlarına sahip akarsu çevrelerinde ilk yerleşim alanları ve küçük köyler kurulmuştur.

İnsanların ilk dönemlerdeki yerleşim alanı seçimlerinde yerleşme alanına ait özellikler

- Korunaklı olması, akarsu ve göl gibi tatlı su kaynaklarının bulunması
- Av hayvanlarının, tohum ve meyvelerin bol bulunması
- İklim koşullarının yaşamaya elverişli olması (çok sıcak ya da çok soğuk olmaması)
- Tarım yapılabilir verimli toprakların bulunması
- İnsanların ihtiyacı olandan fazlasını üretmesi sonucunda tasarrufla ticaret faaliyetleri başlamıştır.
- Ticari faaliyetlerin ve nüfusun artmasıyla, özellikle ticaret yolları üzerinde ve limanların çevresinde şehir yerleşmeleri ortaya çıkmaya başlamıştır.
- 18 ve 19. yüzyıllarda Sanayi Devrimi'yle birlikte şehirlerin sayısı artmış ve şehirler büyümüştür.
- Sanayileşme süreci, yerleşme yeri seçiminde doğal faktörlerin etkisini nisbeten azaltmış, beşerî ve ekonomik faktörleri daha çok ön plana çıkarmıştır.

Dünyada ilk yerleşmelerin kurulduğu alanlar

- Fırat ve Dicle nehirleri arası (Mezopotamya medeniyeti),
- Nil Nehri çevresi (Mısır medeniyeti),
- Sarı Irmak ve Gök Irmak nehirleri çevresi (Çin medeniyeti),
- İndus ve Ganj nehirleri çevresi (Hint medeniyeti),
- Orta Amerika'da Meksika ve Yucatan Yarımadası (Aztek ve Maya medeniyetleri),
- Güney Amerika'da And Dağları etekleri (İnka medeniyeti).

Yerleşme Dokuları ve Tipleri

- Kuruldukları alanda meskenlerin (evlerin) dağılışı durumuna ya da yerleşmelerin genel dış görünümüne yerleşme dokusu denir.
- Yerleşmeler dokularına göre toplu ve dağınık yerleşme olarak iki şekilde değerlendirilebilir.

1. Toplu Yerleşme:

- Su kaynaklarının az, yer şekillerinin engebesiz ve sade olduğu, kurak ve yarı kurak iklim bölgelerindeki kırsal alanlarda meskenler birbirine yakın olur. Bu tür yerleşme dokusuna toplu yerleşme denir.
- Toplu yerleşmelerde meskenler birbirine bitişik ya da çok yakın, sokaklar da dardır.
- Bu tip yerleşme dokusu ülkemizde İç Anadolu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun kırsal kesimlerinde görülür.

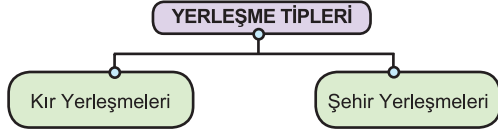
2. Dağınık Yerleşme:

- Su kaynaklarının ve yağışın fazla, yer şekillerinin engebeli, tarım alanlarının da az ve parçalı olduğu bölgelerde meskenler birbirinden uzakta yer alır. Bu yerleşmelere de dağınık yerleşme denir.
- Dağınık yerleşme dokusu özellikle Karadeniz Bölgesi'nin dağ yamaçlarındaki kırsal alanlarda görülür.

UYARI: Şekilsel özelliklerine göre yerleşmeler; çizgisel ve dairesel yerleşmeler olarak ortaya çıkabilir. Deniz kıyısı, akarsu vadisi ve bir yol boyunca uzanan yerleşmeler çizgisel bir hat oluşturduğundan çizgisel yerleşme olarak ifade edilebilecekken, genellikle geniş bir düzlüğün ortasında yer alan yerleşmeler dairesel bir görünüme sahiptir. Köylerde okul, cami ve meskenlerin bir arada olduğu köy meydanlarının etrafında gelişen toplu yerleşmeler dairesel şekilli bir yapıya sahiptir.

Mesken Tipleri

- Kurak ve yarı kurak iklim alanlarında toprak ve kerpiç meskenler,
- Buzulların ve kalıcı karların bulunduğu soğuk iklim bölgelerinde buz ve kardan yapılmış (iglo) meskenler,
- Ormanlık alanlarda ahşap meskenler,
- Volkanik arazilerde taş meskenler yaygındır.

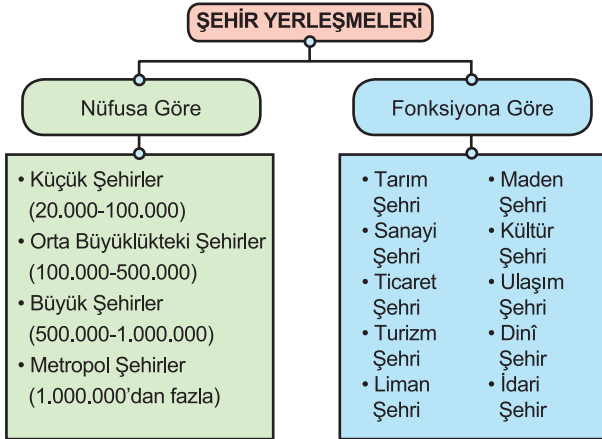

Kır Yerleşmeleri:

- Tarım, hayvancılık, ormancılık gibi ekonomik faaliyetlerin ön planda olduğu küçük yerleşmelerdir.
- Farklı kriterler olmakla birlikte kır yerleşmelerinde nüfus 20.000'in altındadır.
- Kasabalar, köyler ve köy altı yerleşmeleri kırsal yerleşmelerdir.
- Mahalle, divan, mezra ve çiftlik devamlı köy altı yerleşmeleri iken; yayla, kom, oba, ağıl, dam ve bağ evi geçici köy altı yerleşmeleridir.

Şehir Yerleşmeleri

- Nüfusu genellikle 20.000'in üstünde olan yerleşmelerdir.
- Şehir yerleşmeleri, nüfuslarına ve fonksiyonlarına göre sınıflandırılabilir.

TÜRKİYE'DE YERLEŞME

- Türkiye'de sıcaklığın ve yağış koşullarının uygun olduğu kıyı kesimlerde yerleşmeler yoğunken, az yağış alan ve sıcaklık şartlarının elverişli olmadığı alanlarda yerleşmeler daha seyrek olarak bulunur.
- Dağlık, engebeli ve yükseltinin fazla olduğu alanlarda yerleşmeler seyrek; iklimin elverişli, engebelenin az olduğu yerlerde yerleşmeler daha yoğundur.
- Çukurova ve Bursa Ovası gibi verimli tarım topraklarının bulunduğu yerlerde yerleşmeler yoğundur.
- Ulaşım, sanayi ve ticaret gibi ekonomik faaliyetlerin geliştiği alanlarda yerleşmeler fazladır.

Türkiye'de İlk Yerleşmeler

- Arkeolojik kazılarda Türkiye'de yerleşmenin çok eskiye dayandığı anlaşılmıştır.
- En eski yerleşimlerden olan mağara yerleşmelerine Yarımburgaz (İstanbul), Karain (Antalya), Öküzini (Antalya) mağaraları örnek olarak gösterilebilir.
- Tarihî çağlarda kurulan, savaş, deprem gibi faktörlerle yıkılan alanda yerleşmelerin tekrar kurulmasıyla oluşmuş; tepe biçimindeki eski yerleşim alanlarına höyük denir.
- Ülkemizde ; Çorum'da Alacahöyük, Konya'da Çatalhöyük ve Şanlıurfa'da Göbeklitepe ilk kurulan yerleşmelere verilebilecek örnekler arasında en başta gelmektedir.

Türkiye'deki bazı tarihî yerleşim yerleri

Türkiye'de İdari Fonksiyonlarına Göre Yerleşmeler

- Türkiye'de idari birimler, merkezi yönetim ve yerel (mahallî) yönetim birimleri olarak ikiye ayrılır.
- Merkezi yönetim, başkent ve taşra olmak üzere iki bölüme oluşur.
- Mevcut olan tüm il ve ilçeler merkezi yönetimin taşra teşkilatını oluşturur.
- Yerel yönetimler, 1982 Anayasasının 127. maddesinde düzenlenmiştir.
- Buna göre yerel yönetimler, yerleşim bölgesinde yaşayan seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan yönetim birimleridir.
- Yerel yönetim birimleri; il özel idaresi, belediyeler ve köylere aittir.
- Türkiye'de iki tür belediye vardır. Bunlar belediye ve büyükşehir belediyesidir.
- Belediyeler; il, ilçe ve belde belediyeleri olarak ayrılmıştır.
- İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur.
- Son yapılan değişikliklerle birlikte bir yerde belediye kurulması için nüfusun 5.000'den fazla olması gerekmektedir.
- Türkiye'de toplam nüfusu 750.000'den fazla olan iller ise büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür.
- Türkiye'de 2020 yılı itibarıyla 30 büyükşehir belediyesi, 51 il belediyesi, 922 ilçe belediyesi bulunmaktadır.

1. Su kaynakları; tarım, sanayi, içme, kullanma, turizm, balıkçılık ve ulaşım açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle akarsu, göl ve deniz gibi su kaynakları çevresinde yerleşmeler toplanmıştır.

Buna göre yerleşmeler ile yakınına kuruldukları su kaynakları eşleştirildiğinde aşağıdakilerden hangisi yanlış olur?

- A) Amasya – Yeşilırmak
B) Erdek – Marmara Denizi
C) Eskişehir – Porsuk Çayı
D) Tatvan – Van Gölü
E) Batman – Fırat Nehri

2. Bazı şehirlerin çevresinin dağlık ve engebeli olması, yerleşme olanaklarını kısıtlamıştır.

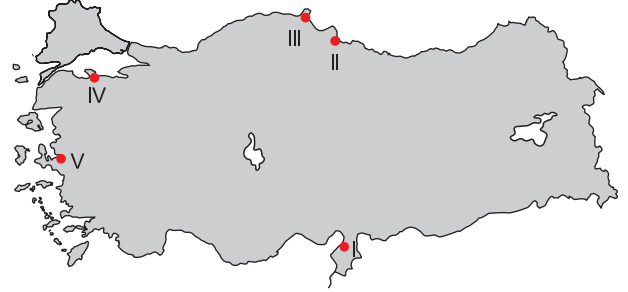
Bu duruma bağlı olarak yerleşme olanakları az olan şehirler aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Eskişehir ve Samsun
B) Konya ve Samsun
C) Hakkâri ve Eskişehir
D) Muğla ve Hakkâri
E) Konya ve Edirne

3. Coğrafya dersinde öğretmen "Arkadaşlar, orman alanları yerleşmeyi sınırlandırır. Sizce bunu örneklemek için Türkiye’de nereleri gösterebiliriz?" diye sorduğunda öğrenciler aşağıdakilerden hangisini söylerse öğretmene doğru cevap vermiş olurlar?

- A) Doğu ve Batı Karadeniz dağları
B) Küçük ve Büyük Menderes vadileri
C) Şanlıurfa ve Gaziantep Platosu
D) Tuz Gölü çevresi
E) Güney Marmara kıyıları

4. Türkiye’de bazı liman şehirleri dağlık alanda bulunmaları ve dağların kıyıya paralel uzanmasının getirdiği zorluklar nedeniyle yeterince gelişme gösterememiş ve bu nedenle bu şehirlerde yerleşme olanakları geçmişten günümüze kadar genellikle kısıtlı olmuştur.

Buna göre haritada numaralandırılarak verilen merkezlerin hangisinde böyle bir durumun varlığından söz edilebilir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Aşağıdaki tabloda bazı alanlar ile bu alanların yerleşmeye uygun olup olmamasına dair ifadeler verilmiştir ve hatalar yapılmıştır.

a	Çatalca-Kocaeli Platosu	Verimli tarım alanı / yerleşmeye uygun	1
b	Yıldız Dağları	Yağış azlığı / yerleşmeye uygun değil	2
c	Gediz Ovası	Engibeli arazi / yerleşmeye uygun değil	3
d	Tuz Gölü çevresi	Ulaşım ve ticaret / yerleşmeye uygun	4

Buna göre bu alanların coğrafi özellikleri göz önüne alınırsa yerleşmeye uygun olup olmamalarıyla ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğru olur?

- A) a-3, b-1, c-4, d-2
B) a-4, b-3, c-1, d-2
C) a-1, b-2, c-3, d-4
D) a-3, b-1, c-2, d-4
E) a-4, b-3, c-2, d-1

6. • Karain (Antalya)
• Yarımburgaz (İstanbul)
• Öküzini (Antalya)

Yukarıdaki mağaraların ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Anadolu’daki en eski yerleşim mağaraları olması
B) Oluşumlarının maden arama amacıyla ilgili olması
C) Kaya tuzu çıkarılan mağaralar olmaları
D) Aynı coğrafi bölgede yer almaları
E) Sağlık turizmi amacıyla değerlendirilmeleri

7. I. Konya'nın Çumra ilçesi sınırları içerisinde. 9.000 yıllık bir geçmişe dayandığı tahmin edilmektedir. Yerleşim alanında üst üste inşa edilmiş binalar yapay bir tepe oluşturmaktadır. Yapılan kazılarda birbirinin üzerine kurulmuş on üç yapı katı ortaya çıkarılmıştır.
- II. Hititlerden kalma Eski Çağ yerleşme alanıdır. Hititlerin dinî ve siyasi merkezi durumundadır. Bulunduğu alanın tarım faaliyetine uygun olması, kuruluşundaki en önemli faktördür. Yapılan kazılarda Bakır Çağı'ndan Osmanlı dönemine kadar çeşitli buluntular ortaya çıkarılmıştır.
- III. Şanlıurfa'nın 20 km kuzeydoğusunda yer alan ve tarihi MÖ 10. yüzyıla dayanan bir tapınak alanıdır. Etrafında başka herhangi bir yerleşim bulunmamaktadır. Tarihin ilk dinî yapısı kabul edilmektedir.

Yukarıdaki özelliklerin ait olduğu ülkemizdeki ilk yerleşimler aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	I	II	III
A)	Alacahöyük	Çatalhöyük	Göbeklitepe
B)	Çatalhöyük	Alacahöyük	Göbeklitepe
C)	Göbeklitepe	Çatalhöyük	Alacahöyük
D)	Çatalhöyük	Göbeklitepe	Alacahöyük
E)	Göbeklitepe	Alacahöyük	Çatalhöyük

8. Türkiye'de genel olarak il isimleriyle bu illerin merkez şehirlerinin isimleri aynıdır. Ancak üç ilimizin merkez şehrinin adı il ismiyle anılmaz ve başka bir isimle bilinir.

Aşağıdakilerden hangisinde bu iller bir arada verilmiştir?

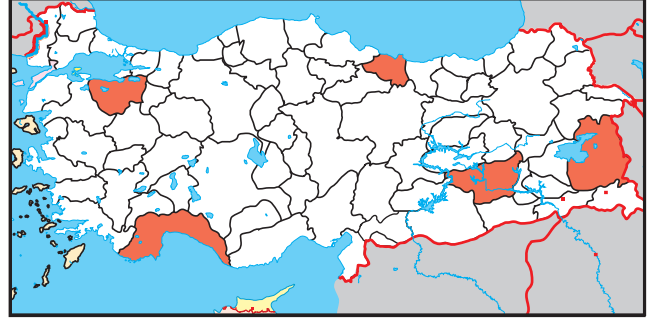
- A) Ağrı, Hakkâri, Diyarbakır
 B) Tunceli, Elâzığ, Ağrı
 C) Kocaeli, Sakarya, Hatay
 D) Sakarya, Tekirdağ, Manisa
 E) Tunceli, Kahramanmaraş, Hatay

9. Türkiye'de il ve ilçe gibi merkezi yönetim birimlerinin dışında yerel yönetim birimleri de vardır. Yerel yönetimler, 1982 Anayasasının 127. maddesine göre düzenlenmiştir. Yerel yönetim birimleri; yerel düzeyde kamu hizmetlerini yerine getirme amacıyla kendi kamu tüzel kişilikleri ve bütçeleri olan, kendi karar ve yürütme organları bulunan birimlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi bunlar arasında sayılabilir?

- A) Kazalar
 B) Müsteşarlıklar
 C) Holdingler
 D) Belediyeler
 E) Bucaklar

10. Aşağıdaki haritada bazı iller gösterilmiştir.

Bu illerin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Büyükşehir Belediyesi statüsüne sahip olan illerdir.
 B) Kırsal kesimlerinde dağınık yerleşmeler fazladır.
 C) Aynı sayıda ilçeye sahip olan illerdir.
 D) İklim koşulları birbirine benzeyen illerdir.
 E) Şehir merkezlerinin adları il isminden farklıdır.

11. Yerleşmelerin fonksiyonel özellikleri ne kadar fazla olursa diğer yerleşmeler üzerindeki etkisi de o oranda artar.

Buna göre aşağıda verilen yerleşmelerden hangisinin çevresindeki diğer yerleşmelere etkisi daha fazladır?

- A) Karaman
 B) Osmaniye
 C) Denizli
 D) Ardahan
 E) Ankara

12. Türkiye, merkezî idarenin üstünlüğüne dayalı bir yönetim anlayışıyla yönetilen üniter bir devlettir.

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin bu özelliğini gösteren bir durumdur?

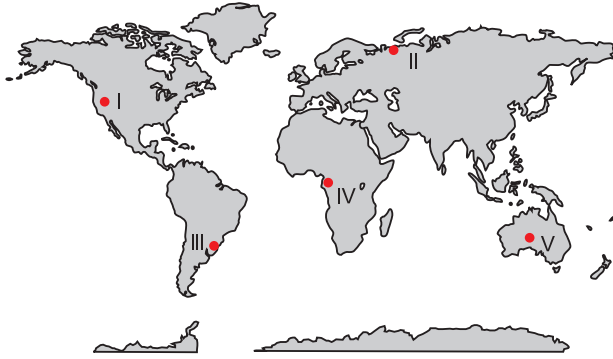
- A) Farklı coğrafi özelliklere sahip alanlardan oluşması
 B) Büyük bir yarımada üzerinde kurulmuş olması
 C) Yasama yetkisinin yalnızca TBMM'de olması
 D) 81 ille birlikte çok sayıda ilçe ve köyün bulunması
 E) Demokratik seçimlerle yöneticilerin seçilmesi

1. Bir ülkenin nüfusunun genç olduğunu gösteren bazı özellikler vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bunlar arasında sayılabilir?

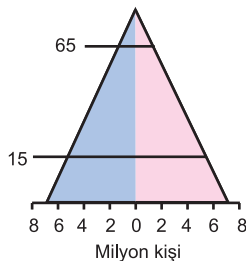
- A) Sanayi ürünleri ihracatının fazla olması
B) Çalışan nüfusun yaş ortalamasının düşük olması
C) Aritmetik nüfus yoğunluğunun fazla olması
D) Yüksek yaş grupları içinde kadın oranının fazla olması
E) Ortanca yaşın yıllar içinde giderek artması
2. Coğrafya dersinde bir öğrenci yeryüzünde şiddetli kuraklık, çok düşük sıcaklıklar, yüksek dağlık alanda bulunma ve aşırı gür ormanlık alanların varlığı gibi dört faktörün nüfusun seyrek olmasına neden olduğunu harita üzerinde göstermek istemiştir.

Buna göre bu faktörleri dikkate alarak haritasını hazırlarken numaralanmış alanlardan hangisini harita üzerinde göstermesine gerek yoktur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Aşağıda, bir ülkeye ait nüfus piramidi verilmiştir.

Bu ülke için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sağlık hizmetleri çok gelişmiştir.
B) Nüfus artış hızı çok düşüktür.
C) Genç nüfus oranı azalmaktadır.
D) Kişi başına düşen millî gelir fazladır.
E) Az gelişmiş bir ülkedir.

4. Aşağıda, beş farklı ülkenin aritmetik nüfus yoğunlukları ile yüz ölçümleri verilmiştir.

Bölgeler	Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)	Yüz ölçümü (bin km ²)
I	5	150
II	50	100
III	50	70
IV	150	40
V	15	80

Buna göre hangi ülkenin nüfus sayısı daha fazladır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Bir ülkede yapılan nüfus sayımı sonucunda aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır.

- I. Ülkenin toplam nüfusu 83 milyon kişidir.
II. Nüfusun % 51,8'ini erkek, % 48,2'sini kadınlar oluşturmaktadır.
III. Nüfusun genç yaş bağımlılık oranı % 55'tir.
IV. Toplam nüfusun % 61'i kırsal kesimde yaşamaktadır.
V. Nüfusun artış hızı ‰ 19'dur.

Buna göre bu bilgilerden hangileri bu ülkenin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde ölçüt olarak kullanılabilir?

- A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
D) II, III ve IV E) III, IV ve V

6. Nüfus piramitlerinin şekil özellikleriyle ilgili olarak;

- I. Kenarları içe çökük şeklindeki nüfus piramitleri yüksek doğum ve yüksek ölüm oranlarını gösterir.
II. Çan şeklindeki nüfus piramitleri doğumların yeniden arttığını gösterir.
III. Tabanı daralan nüfus piramitleri doğurganlık oranının azaldığını gösterir.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

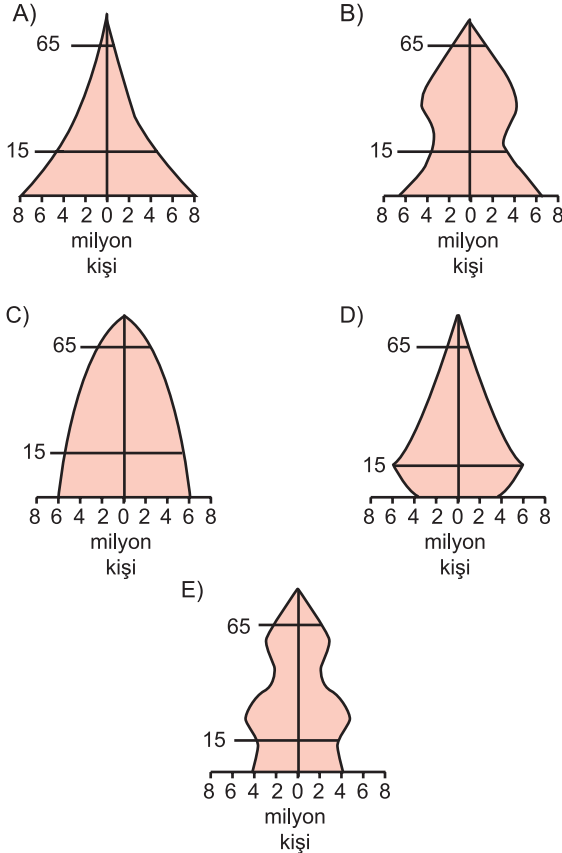
7. Aşağıdaki haritada bazı alanlar numaralandırılarak koyu renkle gösterilmiştir.

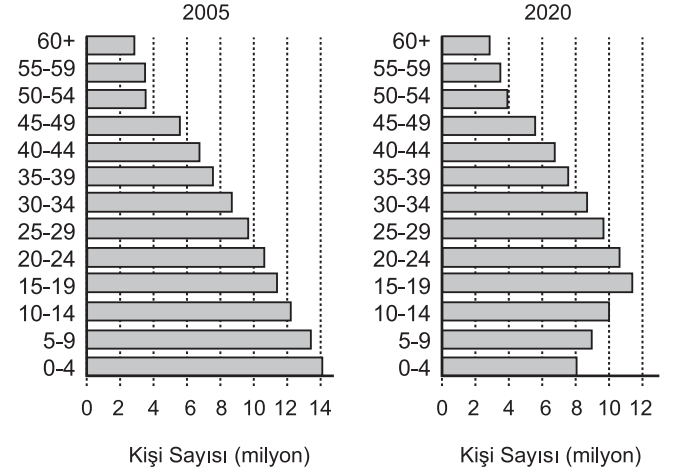
Bu alanlardan hangisi bulunduğu kıtadaki en yoğun nüfuslu yerler arasında sayılamaz?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

8. Aşağıdaki nüfus piramitlerinden hangisine sahip olan bir ülkenin ekonomik kalkınma hızının daha düşük olduğu söylenebilir?

9. Aşağıda bir ülkenin 2005 ve 2020 yıllarına ait nüfus piramitleri verilmiştir.

Buna göre geçen 15 yıllık süre içerisinde ;

- I. Doğum oranı azalmıştır.
- II. İşsiz nüfus sayısı artmıştır.
- III. Ülke dışarıdan göç almıştır.
- IV. Aritmetik nüfus yoğunluğu artmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II, III ve IV

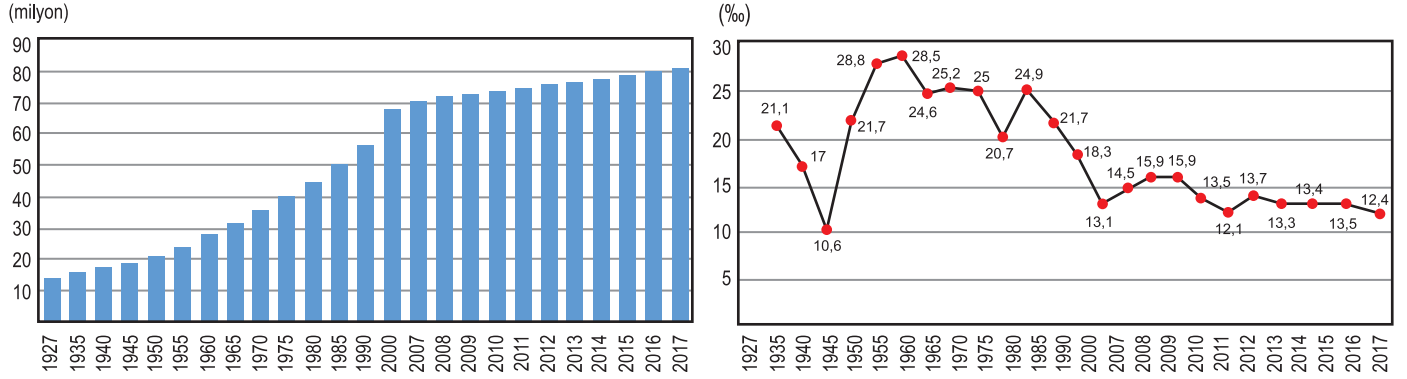
10. Dünya tarihinde nüfus artış hızında artış ve azalışlar olmakla birlikte belli dönemlerde nüfus patlaması denebilecek şekilde ani nüfus sıçramaları da meydana gelmiştir.

Buna göre aşağıdaki olaylardan hangisinin bu sıçramalardan birine neden olduğu söylenebilir?

- A) İnsanların mağaraları barınak olarak kullanması
- B) Neolitik dönemde tarımın başlaması
- C) Yelkenli gemilerle deniz ulaşımının sağlanması
- D) Maden ocaklarının işletilmesi
- E) Avcılık ve toplayıcılığın yaygınlaşması

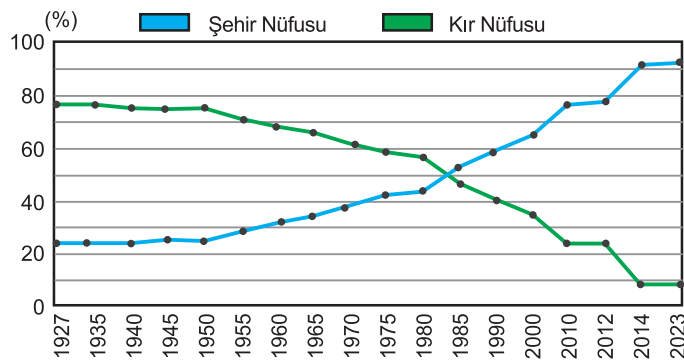
1. Aşağıda Türkiye'nin 1927-2017 yılları arasındaki 90 yıllık süreçte nüfustaki değişimleri ve nüfus artış oranlarını gösteren grafikler verilmiştir.

Buna göre yalnızca grafiklere bakılarak aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı verilemez?

- 1927 ile 2017 yılları arasında Türkiye'nin nüfusu yaklaşık olarak toplam kaç kişi artmıştır?
- Türkiye'de nüfusun artış oranının en çok ve en az olduğu dönemler hangi yıllar arasındadır?
- 1940 ile 1945 yılları arasında nüfus artış hızında nasıl bir değişim yaşanmıştır?
- Türkiye'de kırsal ve kentsel nüfus oranının birbirine en yakın olduğu yıl hangisidir?
- Türkiye nüfusu hangi yıllar arasında 70 ile 80 milyon arasında seyretmiştir?

2. Aşağıdaki grafikte yıllara göre Türkiye'nin kır ve şehir nüfusu oranları verilmiştir.

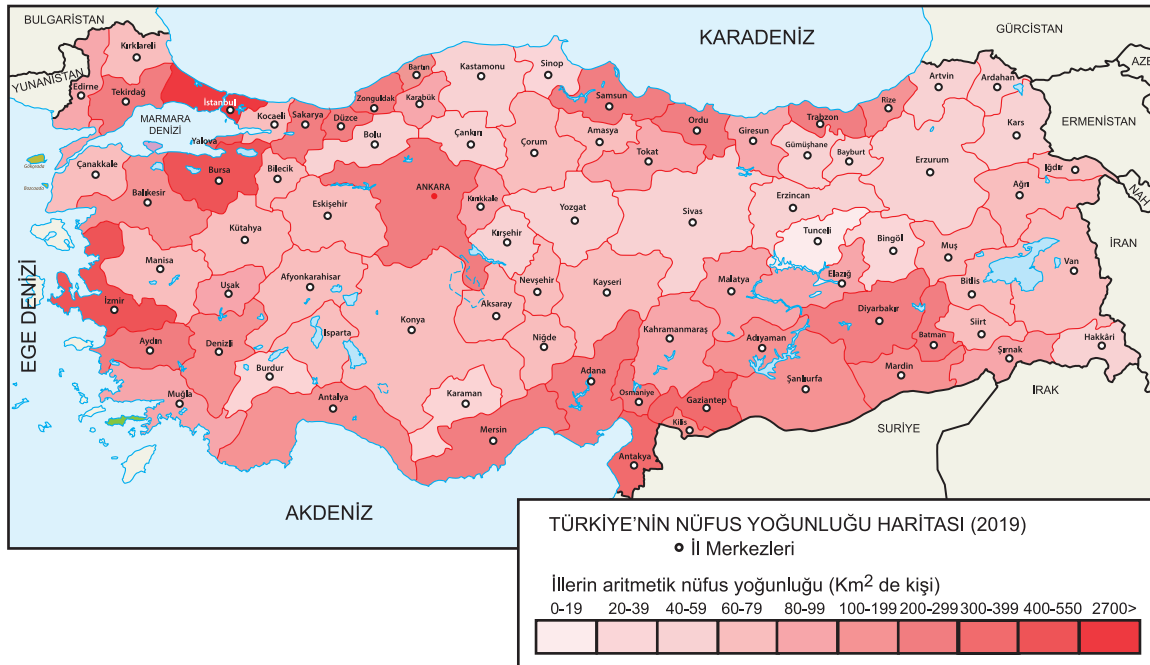
Buna göre;

- Kır nüfusu oranı genel olarak sürekli azalmıştır.
- Şehir nüfusu oranının artmasında doğumlar etkili olmuştur.
- 1927- 1950 yılları arasında kır ve şehir nüfusu oranında önemli değişme olmamıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I,II ve III

3. Coğrafya dersinde Öğretmen Emre Bey, öğrencilerinin Türkiye'deki nüfus yoğunluğu kavramını daha iyi anlamaları ve bu konudaki kazanımları daha iyi edinmeleri için Türkiye'nin 2019 yılı verilerine göre hazırlanan illerdeki aritmetik nüfus yoğunluklarını gösteren aşağıdaki haritayı akıllı tahtada öğrencilerine göstermiş ve bununla ilgili olarak onlara bazı sorular yönelmiştir.

"Sevgili gençler haritada gördüğünüz gibi ülkemizde nüfus eşit ve dengeli olmayan bir dağılışı göstermektedir. Bazı illerimizde km² ye 400-500 kişiden fazla insan düşerken bazı illerimizde de bu sayı 30 ya da 20 kişinin bile altına düşebilmektedir. Şimdi haritayı dikkatle inceleyerek şu sorulara cevap vermenizi istiyorum;

- Batı Anadolu'ya göre özellikle Kuzeydoğu Anadolu'da nüfusun daha seyrek olduğu göze çarpıyor. Sizce bunun sebepleri neler olabilir?
- Nüfus yoğunluğu 20 ile 39 arasında olan illerimize hangilerini örnek verebiliriz?
- Nüfus yoğunluğu en az olan ilimiz hangisi ve bu ildeki nüfus yoğunluğu nedir?"

Bunun üzerine söz alan öğrencilerden;

Cemil: Öğretmenim, Kuzeydoğu Anadolu'da nüfusun Batı Anadolu'ya göre seyrek olmasında doğum oranlarının az olması etkili olmuştur. Çünkü nüfusun az olması doğumların da az olduğunu gösterir.

Zeynep: Nüfus yoğunluğu 20 - 39 arasında olan iller Karaman, Bolu, Kırşehir ve Hakkâri gibi illerdir.

Atahan: Nüfus yoğunluğu en az olan ilimiz Tunceli'dir ve bu ilde km^2 ye düşen kişi sayısı 19'un altındadır.

şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Buna göre hangi öğrencilerin Emre Öğretmen'e verdiği cevaplar doğrudur?

- A) Yalnız Cemil B) Yalnız Zeynep C) Yalnız Atahan
- D) Cemil ve Zeynep E) Zeynep ve Atahan